

MALESHI. MORTEZA

male aga shikh morteza ra kage tahrir mahfouz ast
ra in chand kalemat mahze yad dasht galami shod
ra kan tahrir galek fi 20 shaban sanake 1348 hejri
ra az shikhe mazboor ham mazerat mikhaham
sid morteza

جلد چهارم جغرافیای عالم

از تالیف سال پ[illegible]شُم کلاسهای مقدّماتی

ترجمه از فُن سَن

[illegible]لیف جناب میرزا حُسینخان مترجم وزارت جلیله امور خارجه

چاپ دُوّم

باجازهٔ وزارت جلیلهٔ علوم و معارف طبع گردید

جغرافیای سال دوم

مقدمات

۱ - سیاره زمین

تعریف - جغرافیا علم باحوال سطح زمین و سکنه آن میباشد

زمین - زمین کرو است مانند گلوله و باوجود آنکه خیلی بزرگ بنظر ما میرسد چندان عظمت ندارد و یکی از سیارات کوچکی است که بدور خورشید گردش میکند و با حرکت او در آن فضای بی پایان عالم همراه است

زمین در مدت یکروز (۲۴ ساعت) بدور خود میگردد و در عرض یکسال یا ۳۶۵ روز و ۶ ساعت نیز یک دور خورشید را می پیماید

ماه در مدت ۲۷ روز و ۸ ساعت دور زمین را می پیماید

(دور کره زمین ۶۲۲۲ فرسنگ و نیم است)

کره زمین ۵۰ برابر کره ماهست چنانچه زمین را بشکل یک گلوله نمایش دهیم ماه در مقابل آن باندازه یکدانه نخود خواهد بود

کره زمین یک ملیون و ۳۰۰ هزار مرتبه از خورشید کوچکتر است وکسب نور و حرارت از آن مینماید مثلاً زمین را مانند یک گلوله که قطر آن یک سدس (۱/۶) گره مربع باشد ظاهر سازیم خورشید را بانداز[ه] گلوله خواهد بود که تقریباً یک ذرع و نیم قطر آن خواهد بود

سطح زمین مرکب از خشکی و آبست یعنی یکربع آن خشکی و سه ربع دیگر آن را آب فرا گرفته بنابراین وسعتی را که دریا شامل میباشد سه برابر وسعتی است که خشکی متصرفست

دور کره زمین را یک طبقه جسم لطیفی فرا گرفته که موسوم است بهوا وجریانی که در این هوا ظاهر میگردد آن را باد نامند

۲ - نمایش زمین

۲ - کره مصنوعی - و نقشه جات

- برای آنکه شخص بطور صحیح از سطح کره زمین اطلاع بهم رساند باید رجوع به نقشه جات و کرات مصنوعی نماید

نقشه ورق کاغذیست که در روی آن شکل تمام زمین یا بعضی از قطعات آن را کشیده اند

کره مصنوعی گلوله ایست مقوائی که شکل زمین عیناً بطور صحیح بر در روی آن رسم شده است

نقشه که شکل کره زمین در روی
آن بطور دو نیم کره ساخته
شده است آن را جهان نمای
مدور گویند

س ۱ مصنوعی زمین

نقشه که شکل کره زمین در روی
آن رسم شده باشد ولی نه بطور دو نیم کره آن را جهان
نمای مسطحه نامند

۳- تعیین مشرق و مغرب

۳- **جهات اصلیه** - طرفی از آسمان که هنگام صبح
آفتاب از آنجا طلوع مینماید مشرق یا خاور گویند و جهتی از
آسمان که هنگام عصر آفتاب در آنجا غروب می کند مغرب یا
باختر نامند

چون طوری بایستیم که مشرق در سمت راست ما واقع شود و مغرب
در چپ ما طرف مقابل را شمال و پشت سر را جنوب خوانند
بنابراین مغرب نقطه مقابل شرق و جنوب نقطه مقابل شمال
واقع گردید و چهار جهت معین فوق را جهات اصلیه یا
جهات اربعه نامند

بطریقهای دیگر نیز ممکن است جهات

س ۲ ترتیب تعیین شرق و غرب

در شبهای صاف میتوان بواسطه ستاره قطبی که در امتداد
نقطه شمال واقع است تعیین مشرق و مغرب را نمود

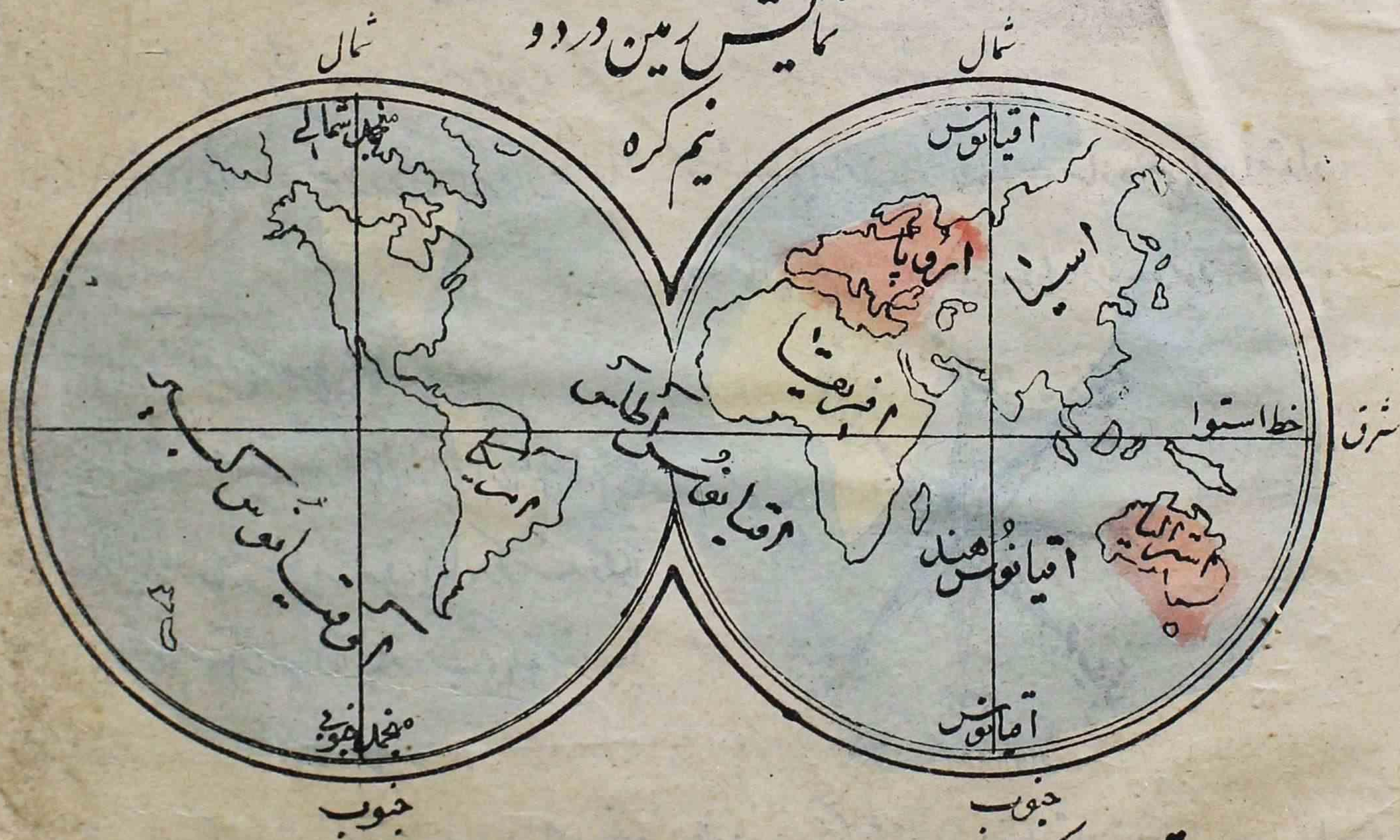
س ۳ بادنما

ملاحان در موقع کشتی رانی استعمال قطب نما مینمایند و قطب نما
آلتی است که در وسط آن عقربک آهن ربائی
گرفته که همیشه یکطرف آن مایل بسمت شمال است
علاوه بر جهات اصلیه فوق چهار جهت فرعیه هم داریم که بین
جهات اصلیه واقع و عبارتند از شمال شرقی بین شمال و مشرق

شمال غربی بین شمال و مغرب جنوب شرقی بین جنوب و مشرق
و جنوب غربی که بین جنوب و مغرب واقع است
در نقشه جهات شمال در فوق و جنوب در تحت مشرق در طرف
یمین و مغرب در سمت یسار واقع گردیده

قطب شمال گویند و دیگری که در مقابل آن میباشد قطب جنوب
نامند
محور زمین میله ایست که زمین بدور او میگردد و چنانچه کره میزا
بواسطه دائره مفروض (د ب) بدو نیم کره شمالی و جنوبی

نمایش زمین در دو نیم کره

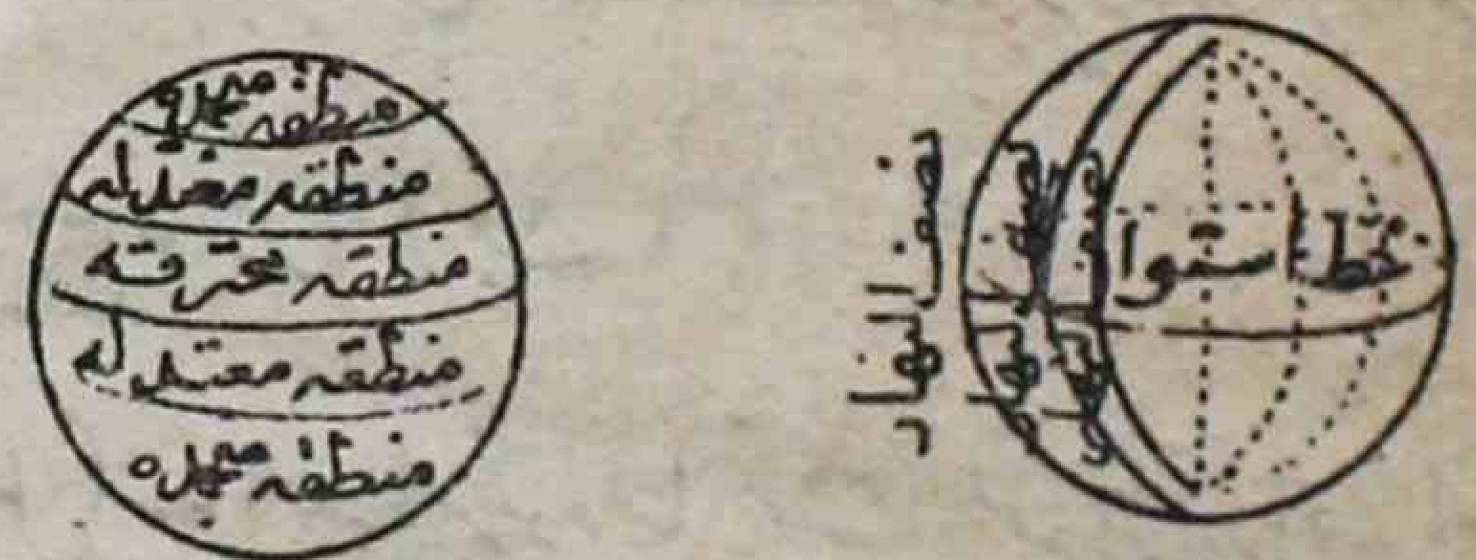

۲ - تقسیم کره زمین
۲ - محور زمین و مدارات - محور زمین
خط موهومی است (س ت) که از مرکز زمین عبور مینماید و دو نقطه
طرفین محور بقطبین معروفست، آنکه بطرف ستاره قطبی واقع گردیده

قسمت نمائیم آن دائره فرضی موسوم خواهد بود بدائره استوا
۳ - و کلیه دوائری که بموازات دائره استوا رسم شده است
آنها را مدارات یومی گویند
چنانچه در روی کره دوائری رسم کنیم که از دو قطب زمین مرور نموده

وهر کدام از آن دو دائره کره زمین را بدو نیم کره شرقی و غربی تقسیم نماید

چنین دائره موسوم است بدائره نصف النهار س ۵ و هر از آن مدارات و یا نصف النهارات به ۳۶۰ درجه قسمت متساوی قسمت میشود

فائده مدارات تعیین فاصله و بعد قرب شمالی و جنوبی امکنه است نسبت بخط استوا و نصف النهارات تعیین قرب و بعد شرقی و غربی را مینماید در صورتیکه یکی از آنها نقطه نظر و محل عزیمت قرار داده شود

چون تمام نقاط کره زمین بیک اندازه کسب نور و حرارت از خورشید نمینماید لهذا برای تعیین این اختلاف کلیه کره زمین را به پنج منطقه قسمت میکنند که عبارتست از منطقه منجمده که طرفین قطبین واقع است (س ۲) منطقه معتدله که بین منطقه منجمده و محترقه واقع شده منطقه محترقه که طرفین خط استوا واقع است

۵ - قاره و اقیانوس

۵ - پنج قطعه عالم - قطعه وسیع و بزرگی از زمین که آب دور آنها را گرفته باشد قاره یا بر خوانند و بر بر دو قسمت بر قدیم و بر جدید

بر یا عالم قدیم بر سه قسمت میگردد - آسیا - اروپا - افریقا و آن را باین واسطه بر قدیم خوانند که زودتر کشف گردیده

بر یا عالم جدید موسوم است بامریکا و بر دو قسمت میشود امریکای شمالی و امریکای جنوبی و آن را بواسطه اینکه تازگی یعنی در سال (۱۴۹۲) میلادی کریستوف کلمب کشف نموده بر جدید خوانند

اقیانوسیه که قسمت پنجم عالم محسوب میشود مرکب است از یک خاک عمده که استرالیا باشد و جزایر بسیاری که در اقیانوس کبیر پراکنده میباشند و خاک استرالیا بآن اندازه وسعت دارد که میتوان آن را استرالیا خواند آسیا اروپا و افریقا و امریکا و اقیانوسیه پنج قطعه عالم میباشد

۶- اقیانوس خمسه — آبهای منبسطه شوریکه دور قطعات عالم را از هر طرف احاطه کرده اند دریا یا اقیانوس گویند و عبارتند از پنج اقیانوس

اقیانوس کبیر که بین آسیا و امریکا و استرالیا واقع شده است

اقیانوس اطلس که بین اروپا و افریقا و امریکا میباشد

اقیانوس هند که بین افریقا و آسیا و استرالیا واقع شده است

اقیانوس منجمد شمالی که در شمال آسیا و اروپا و امریکا میباشد

اقیانوس منجمد جنوبی که در جنوب افریقا و امریکا و استرالیا واقع است

مقدار آب بسیطی که عظمت آن کمتر از اقیانوس است دریا نامند

اصطلاحات جغرافیا

۷- جغرافیای طبیعی و پلتیکی — جغرافیای طبیعی هر ناحیه آنست که در آن گفتگو از مسائل طبیعی آن ناحیه شود مانند دریا و خلیج و جزیره و کوه و رود و آب و هوا و غیره

جغرافیای پلتیکی هر ناحیه آنست که در آن از تاسیسات و ایجادات نوع بشر شرح و بسط داده شود از قبیل سرحدات و شهرها و جمعیت و ترتیب ادارات و غیره

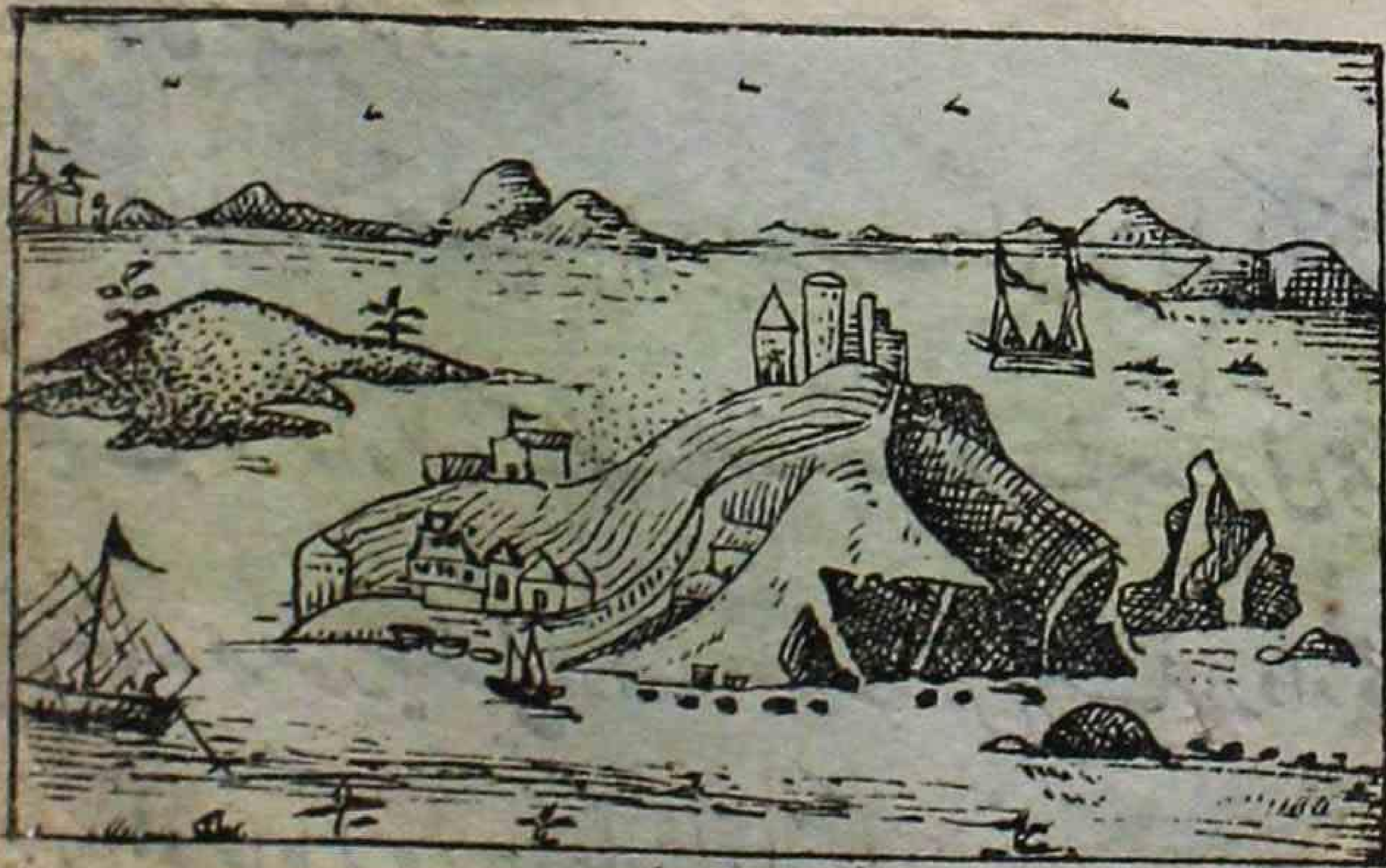
بدواً لازم است که قدری از اصطلاحات جغرافیا گفتگو نموده و بعد شروع بمطلب نمائیم

۱- اصطلاحات بحری

۸- جزیره — جزیره قطعه خاکی است که از هر طرف آب بآن احاطه دارد مانند جزیره هرمز و قشم و هنگام در خلیج فارس (س ۸)

ساحل یک ناحیه یا جزیره عبارتست از قسمتی از آن ناحیه یا جزیره که در کنار دریا واقع شده باشد

مجمع الجزائر اجتماع کثیری از جزائر است س ۸

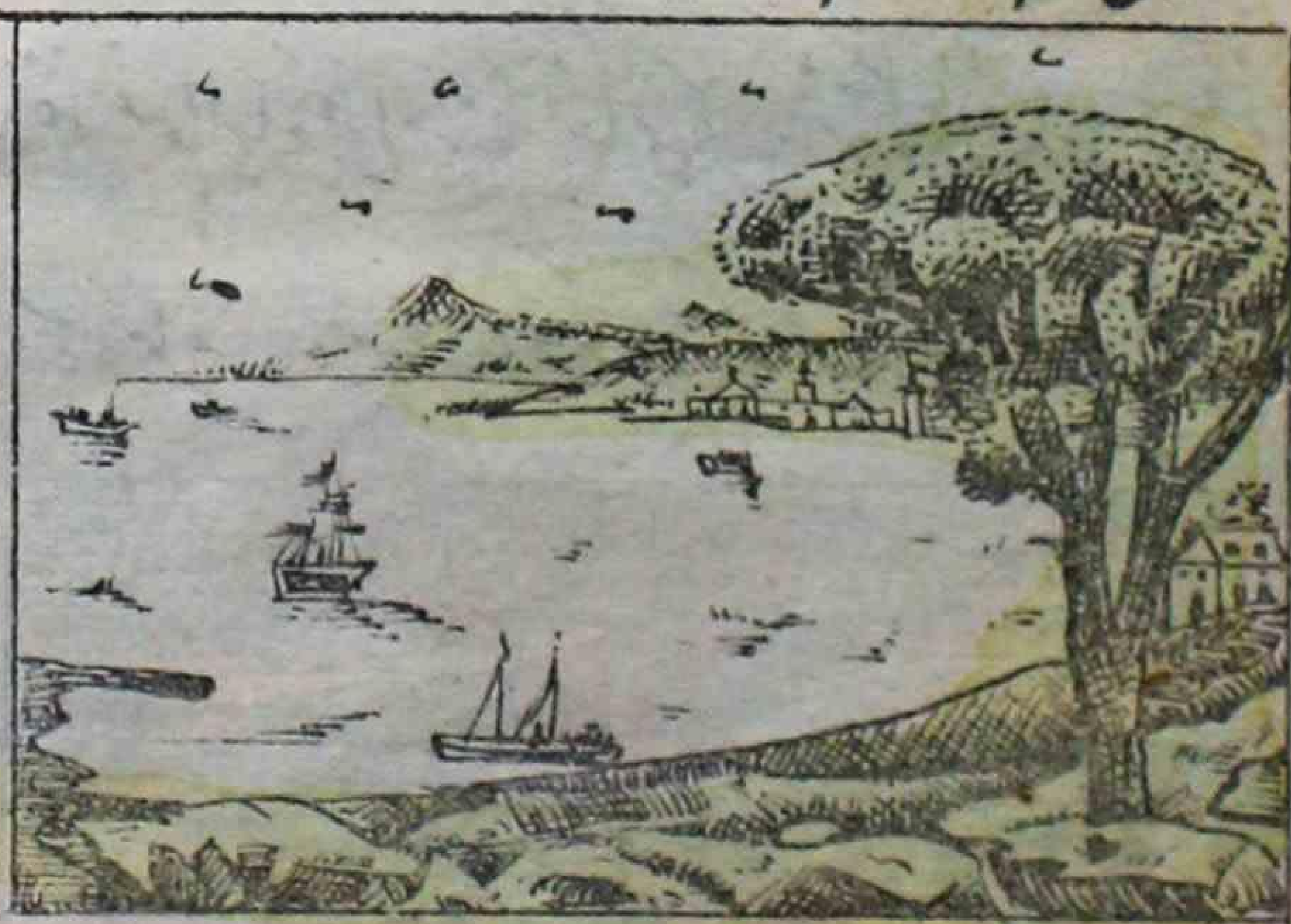
مجمع الجزائر

بوغاز یا باب زبانه باریکی است از دریا که بین دو خشکی واقع شده و دو دریا را بیکدیگر متصل مینماید (س ۹) مثل باب هرمز که بین ایران و عربستان واقع شده و خلیج فارس را ببحر عمان متصل میکند

س ۹ بغاز

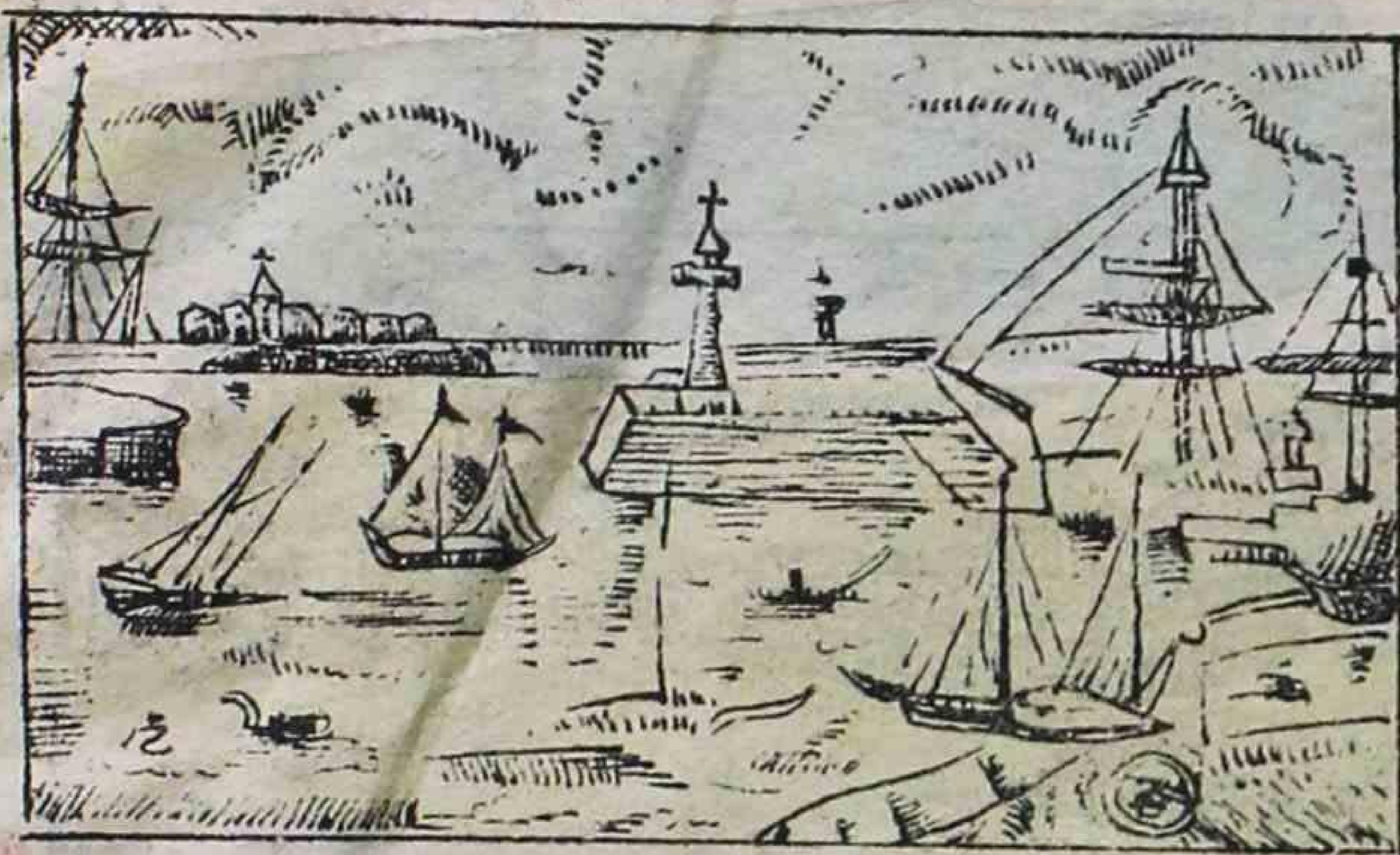
خلیج قسمتی است از دریا که در خشکی پیش رفته باشد س ۱۰ مانند خلیج فارس که بین ایران و عربستان پیش رفته است خلیج کوچک را چه نامند

س ۱۰ خلیج

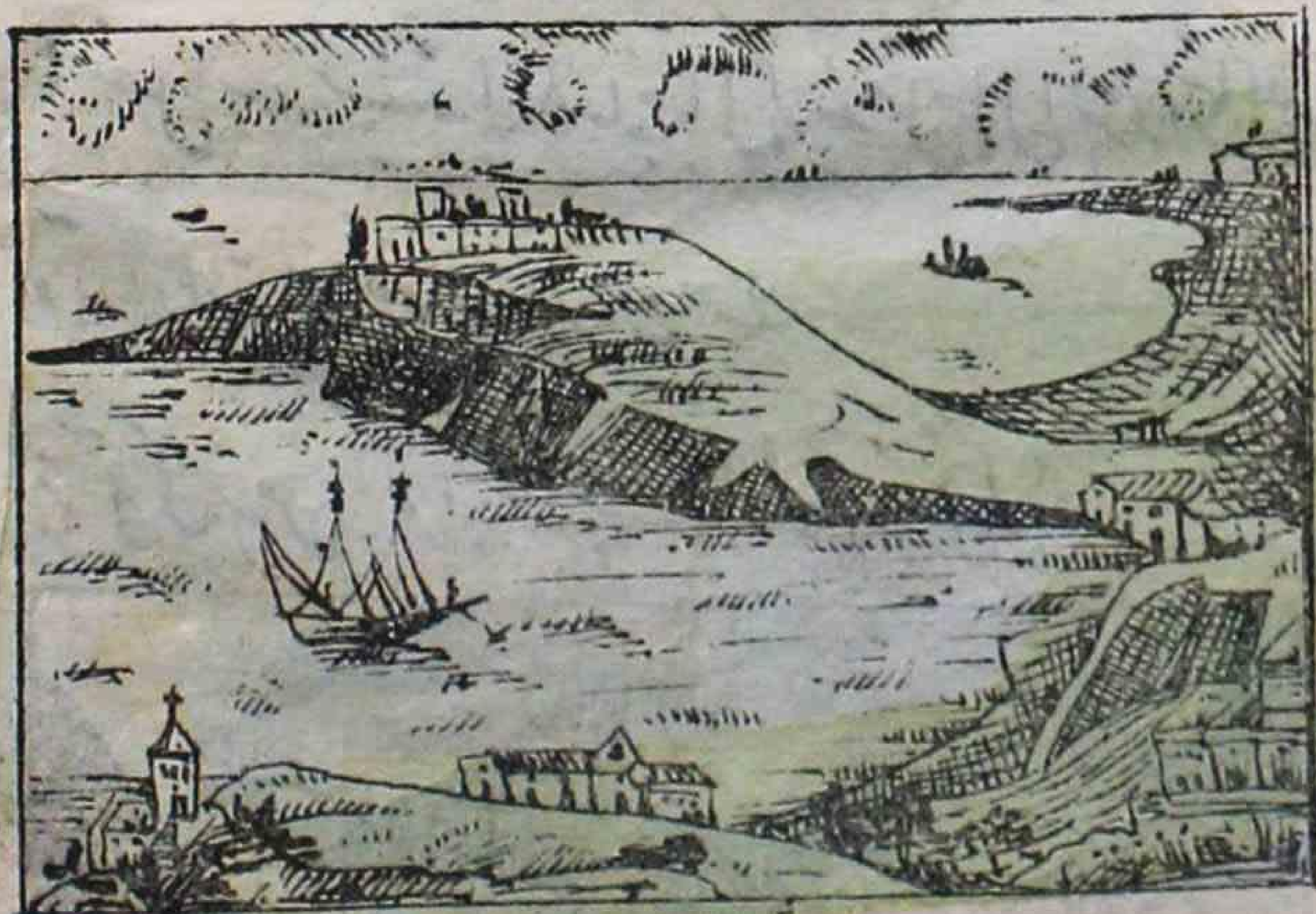
خلیج کوچکی را که انسان در آن بعضی دخل و تصرفها کرده باشد برای آنکه بتواند کشتی در آنجا داخل گردد آن را بندر گویند س ۱۱ مانند بندر بوشهر در فارس

قسمتی از خشکی که در دریا جلو آمده باشد آن را دماغه نامند س ۹

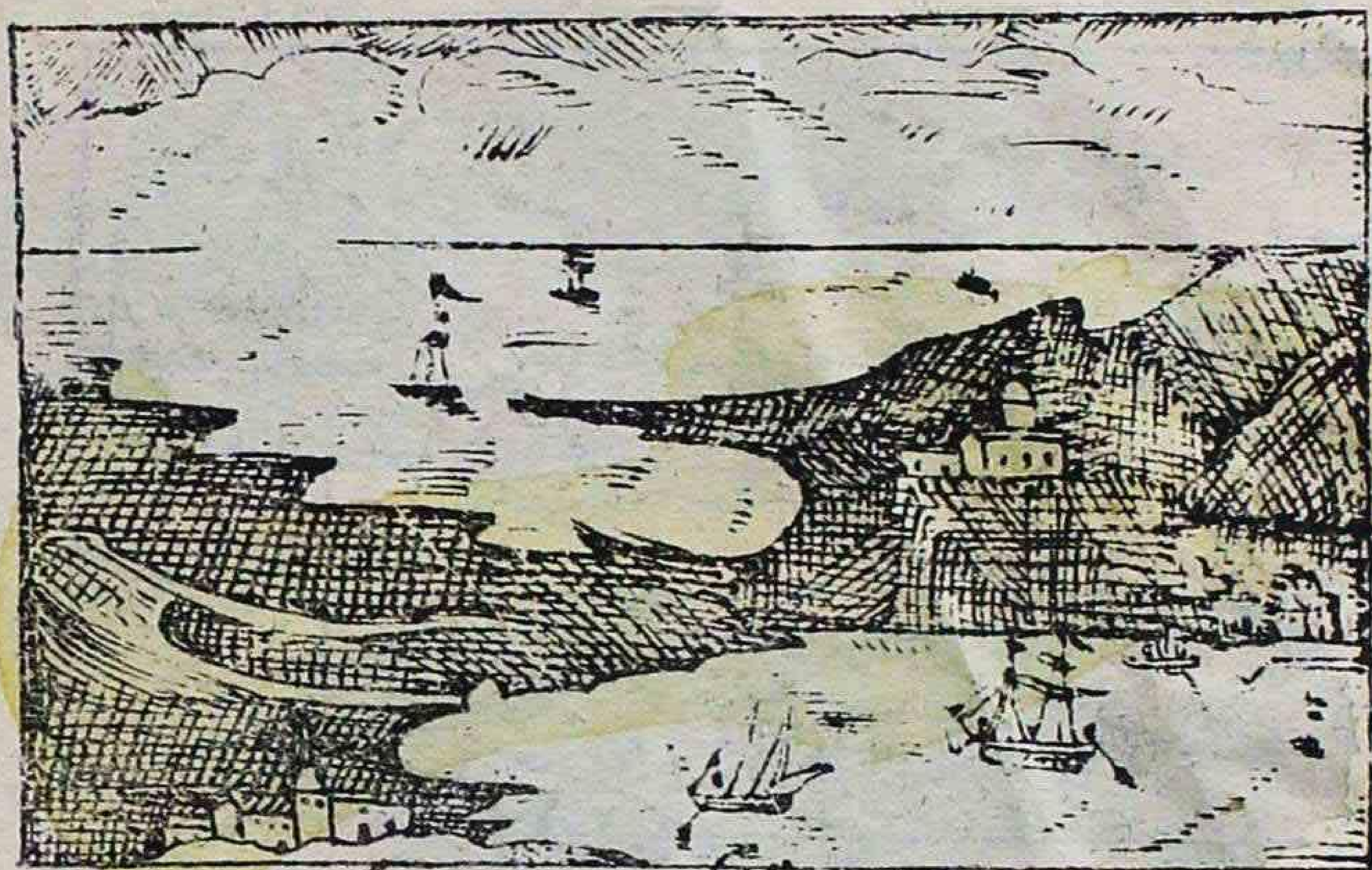
س ۱۱ بندر

جزیره که از سه طرف آب دور آن را احاطه کرده و فقط از یکطرف متصل بخشکی باشد آن را شبه جزیره خوانند س ۱۲ مثل شبه جزیره عربستان و هندوستان

س ۱۲ شبه جزیره

تنگه زبانه باریکی است از خاک که بین دو دریا واقع گردیده (س ۱۳) مانند تنگه پاناما که امریکای شمالی را به امریکای جنوبی متصل مینماید

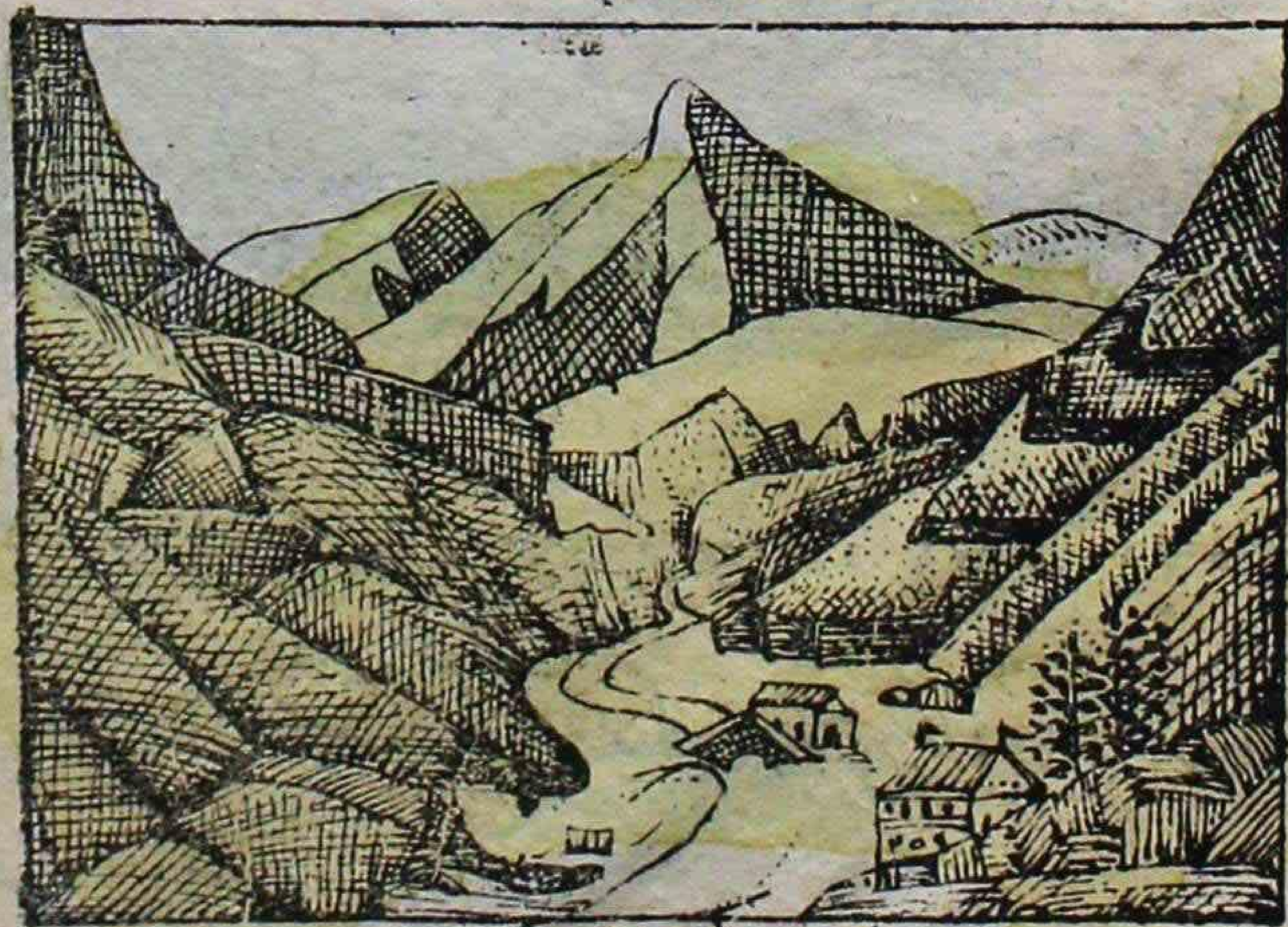

س ۱۳ تنگه

۲ـ اصطلاحات راجع بخشکی

۹ـ برآمدگیهای عظیم که بالنسبه بممالک حول و حوش ارتفاع آن بیشتر است کوه یا جبل نامند و چندین کوه را که پهلوی یکدیگر قرار گرفته یا متصل باشند رشته یا سلسلهٔ جبال گویند مثل جبال البرز در شمال طهران و آرارات بین قفقاز و ایران س ۱۴

برآمدگی زمین را که از کوه پست‌تر باشد تپه یا تل گویند

س ۱۴ کوه و دره

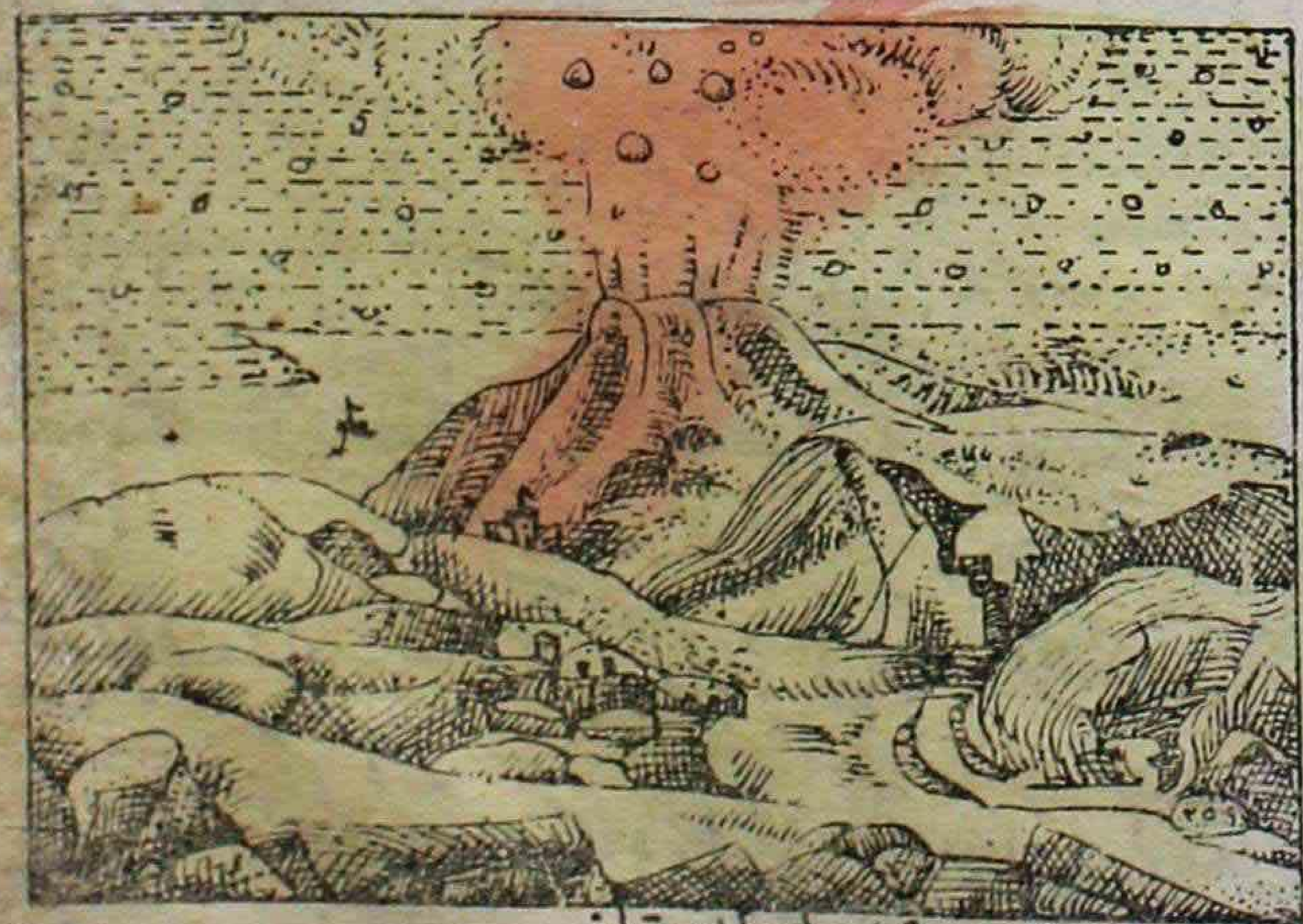
مرتفع‌ترین قسمت یک کوه را قلهٔ آن نامند و برعکس پست‌ترین جزء یک کوه را قاعده و یا دامنهٔ آن خوانند

ارتفاع یک کوه یا یک مکان عبارتست از اندازهٔ بلندی آنکوه یا آنمکان نسبت بسطح دریا مثلاً وقتیکه میگویند کوه دماوند ۵۸۸۵ ذرع ارتفاع دارد یعنی ۵۸۸۵ ذرع کوه دماوند از سطح دریا بلند تر است

نشیب یا دامنهٔ هر کوه عبارتست از سطح متمایلی که قلهٔ آن کوه شروع نموده و در قاعدهٔ آن ختم میشود

صبب هر رشته کوه یا سلسلهٔ جبالی عبارتست از مجموع آبهای آن رشته که از یکطرف جاری میباشد

خط مقسم المیاه خطی است که آبهای یک رشته کوه را بدو صبب تقسیم مینماید. معبر بین دو کوه را گردنه نامند

س ۱۵ کوه آتشفشان

کوه آتشفشان کوهی است که از دهانهٔ آن ابخره و ادخنه و مواد ذوب شده و خاکستر خارج میشود س ۱۵ مثل کوه دماوند که در قدیم

آتش فشان بوده و اکنون خاموش است

هر زمین صاف و هموار را جلگه یا دشت خوانند س ۱۶ و بر
عکس زمینی را که در آن پستی و بلندی موجود باشد آن را نجد
یا مصطبه گویند س ۱۷

صحرا زمینی است بیحاصل و غیر مسکون و بی آب و علف که بواسطه
تابش آفتاب سوزان میباشد مانند صحاری عربستان

س ۱۶ جلگه

۳ — اصطلاحات راجع بمجاری میاه

۱ — دره زمینی است واقع بین دو رشته کوه یا دو تپه س ۱۳
و غالباً در وسط هر دره نهر آبی جاری میباشد که از آب برف
و باران کوه حاصل میگردد

از آب باران و برف و یخ جوی تشکیل میابد و از اجتماع چندین جوی نهری پیدا
میشود و از اتصال چند نهر یک شط یا رودخانه تشکیل میگردد

س ۱۷ نجد

جوی جریان آب مختصری است که داخل نهری شود و نهر جریان
آبیست که داخل رودخانه گردد رودخانه جریان آب عظیمی است
که مستقیماً وارد دریا میشود

شعبه یا فرع رود یا نهری عبارتست از کلیه جریانهای آبی که داخل

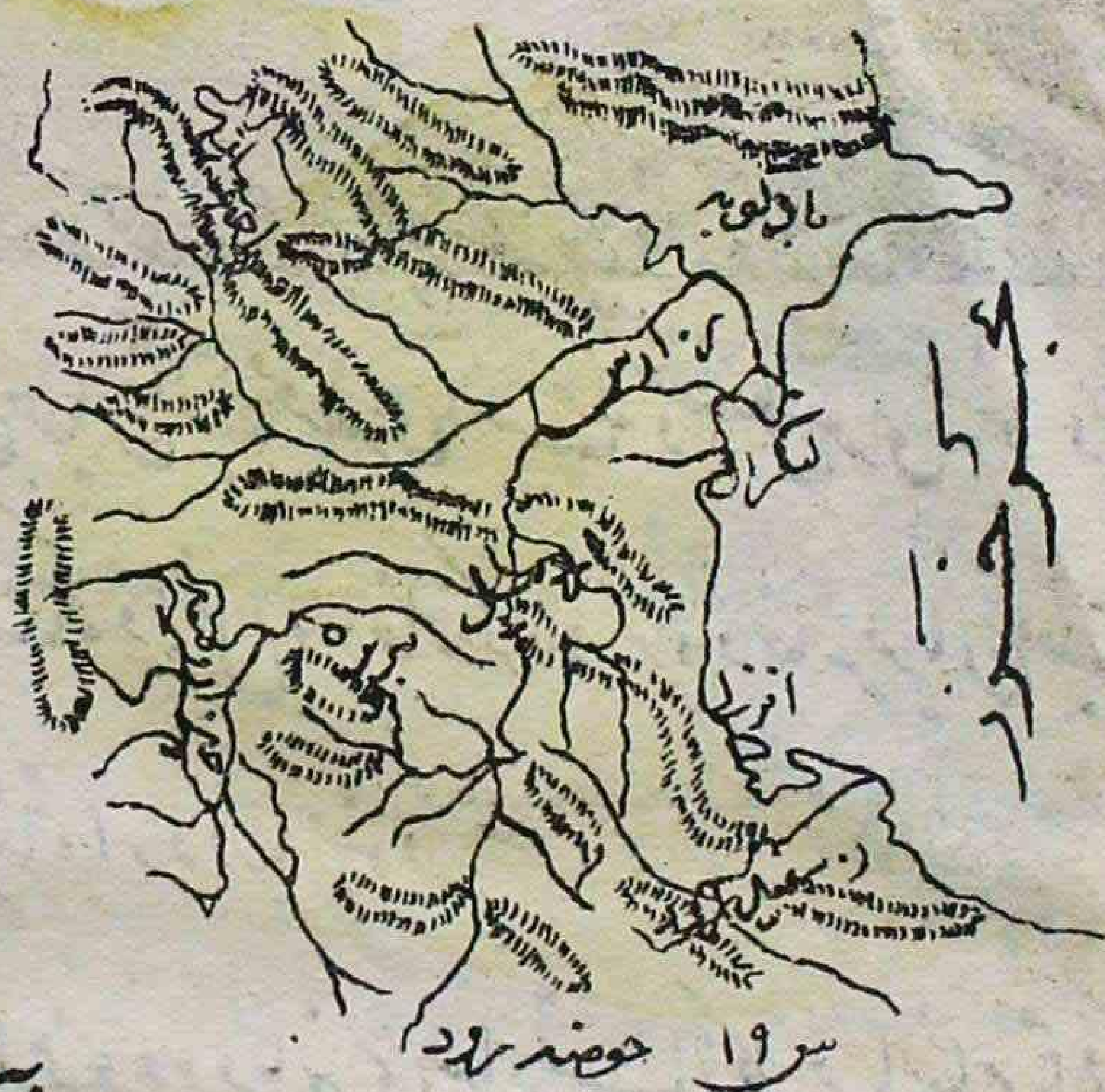
س ۱۸ مصب رود

آن رود یا نهر میگردد ملتقای رود یا نهر محلی است که دو
جریان آب داخل یکدیگر متصل میگردد

چشمه مکانیست که از آنجا آب از زمین خارج شده و شروع بجریان نماید

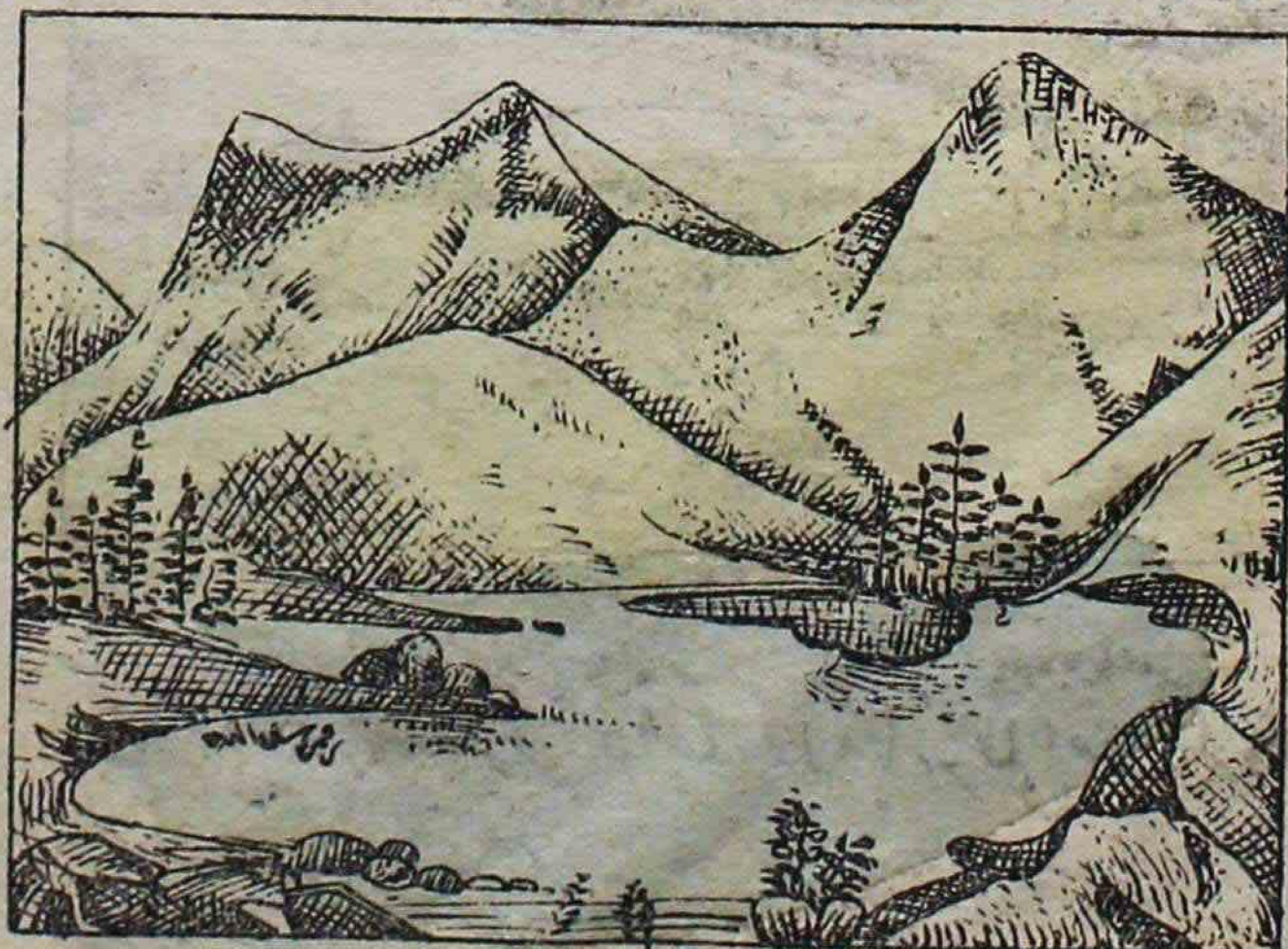

مصب محلی است که در آنجا رودخانه داخل دریا میگردد (س ۱۶) بعضی از رودخانها چون میخواهند داخل دریا گردند بچندین شعبه منقسم میشوند یعنی دارای چند مصب میشوند در اینصورت چنین دلته ها یا دلتاهای رود خوانند

س ۱۹ حوضه رود

وقتیکه شخص موافق جریان رود بسمت مصب آن میرود ساحل یمین آنستکه در طرف راست واقع شده و ساحل یسار آنکه در طرف چپ میباشد

س ۲۵ دریاچه

حوضه رود عبارتست از کلیه اراضی که از آب آن رودخانه مشروب میشود

مقدار آب زیادی که در درون یا داخل خاکی جمع شده باشد آنرا دریاچه نامند (س ۲۰) مثل دریاچه ارومیه در آذربایجان و دریاچه بختگان در فارس و دریاچه کوچک را استخر گویند

مقدار آب کمی که در روی زمین پهن شده باشد و چندان عمقی هم نداشته باشد آنرا باتلاق نامند

۴ - اصطلاحات راجع به آب و هوا

۱۱ - آب و هوا عبارتست از کلیه وضع و حالات طبیعی که در نواحی مختلفه از حیث حرارت و برودت و خشکی و رطوبت ظاهر میشود و درجه حرارت یا برودت هر ناحیه بسته بفاصله بعد و قرب آنست نسبت بخط استوا و نیز مربوط بارتفاع آن ناحیه است نسبت بسطح دریا و خط سیر ریاح هر ناحیه در آب و هوای آن نیز دخالت دارد ریاحی که از داخله خاکی شروع بوزیدن مینماید خشک است ولی بعکس بادهائیکه وزش آنها از دریا شروع میشود غالباً گرم و بارانی میباشد

مثلاً آب و هوای صحرای افریقا گرم و خشک است زیرا مجاور خط استوا واقع شده و ریاح بارانی کمتر در آن وزیده میشود بعکس آب و هوای سیبریه روس سرد و مرطوب بسبب آنکه از خط استوا دور و بدریا نزدیک میباشد آب و هوای ایران جمع بین ضدین نموده یعنی بعضی نقاط آن خشک و گرم است

و برخی دیگر مرطوب و سرد است مثلا ایالات جنوبی آن از قبیل کرمان و بلوچستان و فارس گرم است و برخلاف بلاد شمالی آن مانند خراسان آذربایجان رشت مرطوب و بارندگی در آن زیاد میشود

ایران طبیعی

مقدمات

۱۲- ایران — وطن ما ایران است که در آن متولد شده و زندگانی مینمائیم یکی از ممالک آسیا و پایتخت آن طهران است

۱۳- حدود ایران — ایران از طرف شمال غربی محدود است بقفقازیه که رود ارس آن را از قفقازیه جدا مینماید از شمال بحر خزر تا خلیج حسینقلی و قسمتی از ترکستان روس و از مشرق افغانستان و از جنوب شرقی به بلوچستان انگلیس و از طرف جنوب به قسمتی بحر عمان و خلیج فارس و از مغرب بعراق عرب یعنی بخاک عثمانی

۱۴- مساحت و جمعیت ایران — مساحت ایران ۳۲۲۵۷ فرسنگ مربع است و جمعیت آن را از ده تا سیزده ملیون تخمین زده اند و عدد قطعی از برای آن معین نیست

۱۵- کوههای ایران — اولا کوههای غربی ایران که منشعب از جبال قفقازیه است و از شمال غربی شروع نموده بجنوب غربی منتهی میگردد و قلل عمده آن از این قرار است

کوه سهند ارتفاع ۳۵۴۶ متر در مشرق دریاچه ارومیه کوه سبلان (۴۸۲۳ متر) که در قدیم آتشفشان بوده و اکنون بحالت خمود است کوه چهل چشمه در شمال غربی کردستان کوه بیستون در مشرق کرمانشاهان شاهو کوه در جنوب غربی سنندج کوه پنجه علی در جنوب شرقی سنندج کبیر کوه در مغرب لرستان در شمال خوزستان کوه زرد در نزدیکی بهبهان کوه گیلویه کوه حمرین که بین ایران و عثمانی واقع شده در شمال فارس کوه دینار و در شمال بندرعباس کوه گینو در کرمان جبال بارز و کوه هزار در خاک بلوچستان کوه گوگرد و کاچا کوه و سیاه کوه

ثانیاً قلل مرتفعه کوههای شرقی شاه کوه در جنوب خراسان و شمال خراسان کوه آلاداغ و قراداغ ارتفاع (۳۵۸۰ متر) و کوه هزار مسجد (۳۲۰۰ متر) در مشرق خراسان کوه کته شمشیر در مشرق خراسان کوه شتری و کوه شوره

ثالثاً رشته شمالی که موسوم است بسلسله کوههای البرز که بشکل قوسی در جنوب بحر خزر ممتد گردیده و قلل مرتفعه آن از این قرار است کوه دماوند (۵۸۵۰ ذرع) که در قدیم آتش فشان بوده ولی اکنون بحالت خمود است دیگر کوه تخت سلیمان (۴۴۰۰ متر) که در جنوب تنکابن

واقع شده کوه الموت که قلعه معروف باین اسم که بحسن صباح
نسبت میدهند در آن ناحیه ساخته شده و کوه الوند که نزدیکی همدان میباشد

۶ رودهای عمدهٔ ایران — باید دانست که کلیه
آبهای ایران دارای سه صب یا حوضه میباشد (۱) حوضه شمالی
(۲) حوضه جنوبی (۳) حوضهٔ مرکزی

اولاً صب شمالی که آبهای آن بعضی داخل بحر خزر یا دریاچهٔ آنزلی و برخی
دیگر بزمین فرو میرود و معتبرین آنها ازین قرار است
سفید رود که مرکبست از قزل اوزن و شاهرود در قرب منجیل بیکدیگر
متصل شده و باسم سفید رود داخل دریا میشود رود بابل که در بارفروش
داخل دریا میشود رود چالوس و رود نیکا که در دهنهٔ شاه کوه جاریست
رود اترک که در استرآباد سرحد بین ایران و ترکستان واقع شده و با
رود سومبار تلاقی کرده و داخل خلیج حسینقلی میکردد
آجی چای که از شمال شهر تبریز عبور کرده داخل دریاچهٔ ارومیه میشود
تاتاهو چای که از جنوب داخل دریاچه ارومیه میکردد رود قره سو
و قزل چای که برود ارس میریزند

ثانیاً صب جنوبی که آبهای آن بعضی با واسطه و بعضی بلا واسطه داخل
خلیج فارس میشوند و بعضی از آنها ببحر عمان میریزند شلار رودهائیکه با واسطه
داخل خلیج فارس میکردد عبارتند از رودهائیکه داخل شط العرب
شده و بعد شط العرب مستقیماً داخل خلیج فارس میشود و عمدهٔ آنها یکی
رود کرخه است که از رود قراصو و کرند ترکیب یافته داخل خوزستان
میشود و پس از طی مسافتهای بعیده بشط العرب میریزد
رود کارون که سرچشمه آن در زردکوه است و در قرب محمره بخلیج
فارس میریزد رود کر که داخل دریاچه باختکان میشود

ثالثاً صب مرکزی که آبهای آن اغلب بزمین فرو میرود و یا آنکه
بمصرف کشت و زرع اراضی میرسد
کشف رود که از شمال مشهد گذشته داخل رود تجن که سرحد بین ایران و
افغانستان است میشود رود ابریشم که آبش بریگزار فرو میرود
زاینده رود که اصفهان را مشروب مینماید رود جاجرود که در حوالی
طهران جاریست رود کرج که شهریار را مشروب میسازد

۱۷ - دریاچهای ایران — اولاً در خاک آذربایجان
دریاچه ارومیه که آنرا دریاچه شاهی نیز گویند و بزرگترین دریاچهای
ایرانست ولی چندان عمقی ندارد و چند جزیره کوچک در میان آن واقعست
ثانیاً در فارس دریاچه باختکان که در مشرق شیراز واقع شده
و دریاچه مهارلو در جنوب شرقی کازرون دریاچه فامور

ایران طبیعی

ترکستان روس

بحر خزر

عثمانلی

افغانستان

بلوچستان

خلیج فارس

بحر عمان

چهار محال

شوره زار

هامون

$\frac{1}{10,000,000}$

ثانیاً در سیستان دریاچه هامون رابعاً در شمال قم دریاچه حوض سلطان

۱۸- خلیج های ایران — خلیج عمده و معروف ایران خلیج فارس است که باب هرمز آنرا از بحر عمان جدا مینماید و شکل مثلثی در جنوب خاک ایران ممتد گردیده دیگر خلیج حسینقلی که در خاک استراباد پیش رفته است و مرداب انزلی در خاک گیلان

۱۹- بنادر ایران — اولاً بنادریکه در خلیج فارس واقع شده عبارتست از بندر بوشهر که مرکز تجارت بحری ایران است دیگر بندر ریک بندر گناوه بندر لنگه بندر طاهری بندر عسلویه بندر عباس که پس از بندر بوشهر از بنادر بزرگ محسوب میشود و بندر نخیلو

ثانیاً در بحر عمان بندر طیس بندر چاه بهار و بندر گواتر

ثالثاً بنادر شمالی بحر خزر که عبارتست از بندر جز که واقع است در خلیج استراباد بندر انزلی و مشهد سر نیز یکی از بنادر شمالی محسوب میشود

۲۰- آب و هوای ایران — بلاد ایران از حیث آب و هوا بکلی با یکدیگر اختلاف دارند مثلاً هوای ایالات جنوبی آن بقدری گرم و خشک است که اشجار و نباتات نواحی گرم سیر از قبیل درخت خرما نارجیل و غیره در آنجا بطور خوبی بعمل میآید برعکس بلاد شمالی ایران سرد سیر و مرطوبی میباشد

باید دانست که کلیه قسمت غربی و شمالی و شرقی ایران هم از حیث آب و هوا و هم از حیث آبادی و حاصلخیزی و ترتیب زندگانی بهتر از اراضی مرکزی و جنوبی آن میباشد مخصوصاً اراضی مرکزی اغلب غیر مسکون و بایر و لم یزرع است

ایران سیاسی

۲۱- وضع حکومت ایران — اساس حکومت ایران مبنی بر مشروطیت و سلطنتی میباشد و سلطنت آن نیز (بموجب اصل ۴۳ قانون اساسی) موروثی است و تمام ایرانیان (بموجب اصل ۸ قانون اساسی) در جلو قانون مساوی هستند

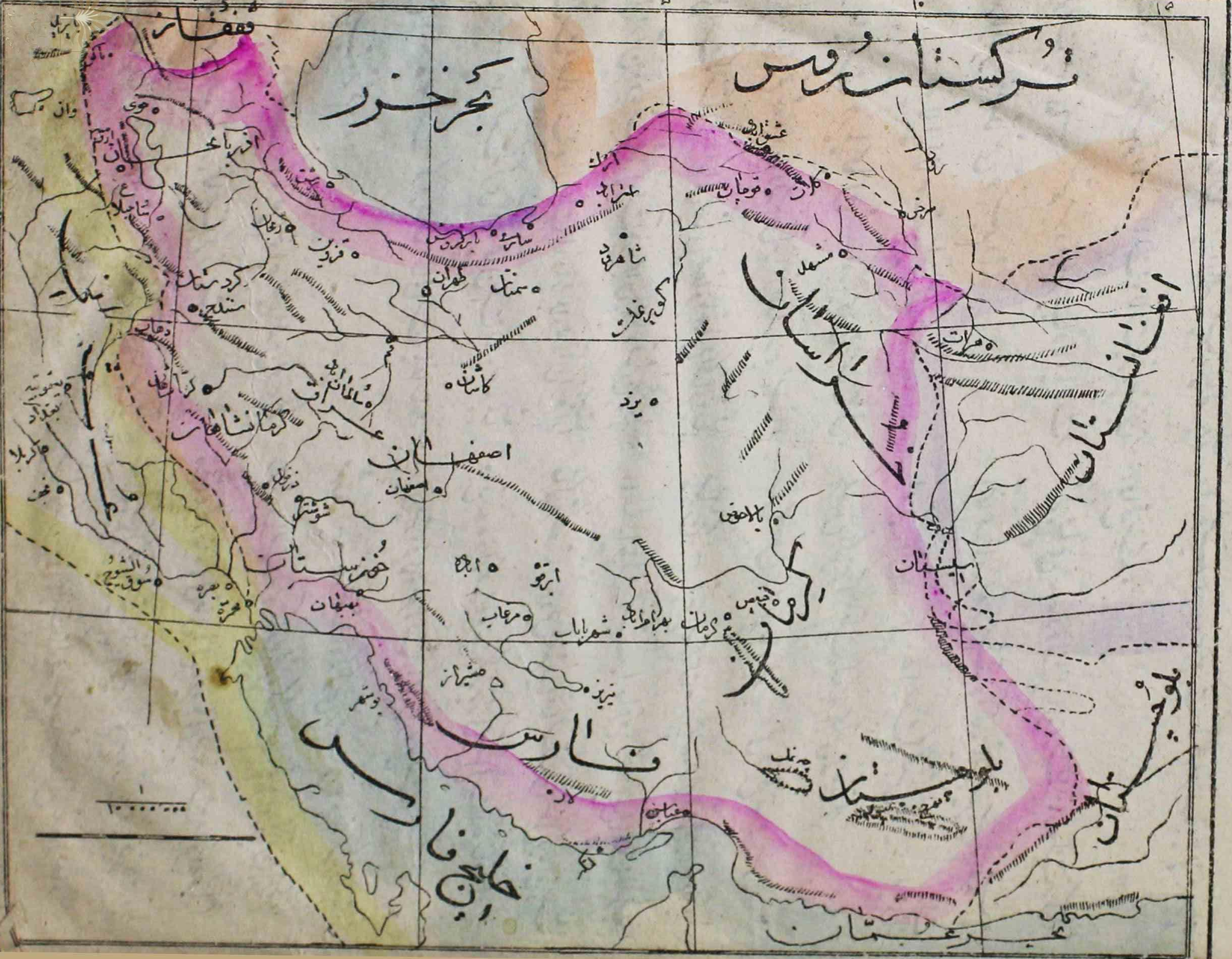
قوای مملکت (بموجب اصل ۲۷ قانون اساسی) به سه شعبه منشعب میگردد قوه مقننه و قوه قضائیه و قوه مجریه

۲۲- قوه مقننه — قوه مقننه بر عهده مجلس شورای ملی و مجلس سنا موکول است لکن صحه شخص سلطانی در آن مدخلیت دارد

۲۳- قوه قضائیه — قوه قضائیه در دست محکمه عدلیه میباشد

۲۴- قوه مجریه — قوه مجریه بر عهده شخص سلطان و وزرا مسئولیست که سلطان آنها را معین میکند

ایران آسیاسی
بحر خزر
ترکستان روس
قفقاز
افغانستان
خراسان
مشهد
هرات
طهران
سمنان
کاشان
یزد
اصفهان
کرمان
شیراز
خوزستان
فارس
خليج فارس
بلوچستان
سیستان
بحر عمان

اصول علم جغرافیا

۲۵ - تقسیمات ایران - ایران کلیه بر چهار ایالت بزرگ و چند ولایت تقسیم میگردد و هر ایالت و ولایت نیز بر چند شهر و حکومت نشینهای جزء منقسم میشود و ما بترتیب اولاً ایالات و بعد ولایات را مفصلا شرح خواهیم داد

اولاً ایالات ایران

۲۶ - ایالت آذربایجان - آذربایجان در سمت شمال غربی ایران واقع شده و رود ارس آنرا از قفقازیه جدا مینماید خاکی است کوهستانی و دارای چمنهای باصفا و باغهای دلگشا و آبهای معدنی در آن زیاد یافت میشود ایالت آذربایجان بالفطره قشون خیز و پر جمعیت است و صادرات و واردات زیاد دارد بلاد عمده آن از قرار ذیل است

تبریز (۱۸۰۰۰۰ جمعیت) که کرسی آذربایجان است و مقر ولیعهد میباشد

خوی (۳۵۰۰۰ جمعیت) که در سرحد عثمانی است و باغات و جنگلهای سبز و خرم دارد

مراغه (۱۵۰۰۰ جمعیت) که در قدیم خواجه نصیر الدین طوسی بحکم هلاکوخان مغول رصدخانه در آنجا بنا کرده است

ساوجبلاغ مکری (۰۰۰۰۰ جمعیت) که سکنه آن تمام از طایفه اکراد هستند

ارومیه (۳۰۰۰۰ جمعیت) که در مغرب دریاچه ارومیه واقع شده

ترکمن چای - که دولت ایران در سنه ۱۲۴۳ با دولت روس در آنجا عهدنامه مقرر داشته و آن عهدنامه بهمین اسم معروف است

اردبیل - (۱۵۰۰۰ جمعیت) که در قدیم محبس دولتی بوده یعنی دولت هر کس را که میخواست تبعید کند بدانجا می فرستاد

سلماس - که تقریباً در جنوب خوی واقع شده

میانج - قریه ایست بین راه طهران و تبریز

۲۷ - ایالت خراسان - این ایالت در جنوب خاک ترکستان روس و مغرب افغانستان و شمال کرمان و سیستان واقع شده و از سمت مغرب بکویر بزرگی متصل است که تقریباً شمال مرکز ایران میشود و بلاد معروف آن از قرار ذیل است

مشهد (۱۳۰۰۰۰ جمعیت) که کرسی خراسان و مرقد منور حضرت رضا علیه السلام در آنجا میباشد و کشف رود از شمال شرقی آن عبور میکند در مشهد کارخانه های قالی بافی و حریربافی بسیار است و انواع و اقسام سنگهای قیمتی از قبیل یشم و پازهر علیمرادی نیز در آن یافت میشود

نیشابور (۱۰۰۰۰ جمعیت) که در مغرب مشهد واقع شده و معادن

آذربایجان گیلان مازندران کردستان قسم اعظمی عراق و کرمانشاهان

فیروزهای خوب دارد و میتوان از آنها انتفاع کلی برد

قوچان - که در مغرب مشهد واقعست و غالباً دچار زلزله میباشد

بجنورد - که در مغرب قوچان بنا شده

سرخس ناصری که در مشرق مشهد و در کنار رود تجن واقعست

کلات نادری که در مغرب سرخس میباشد

سبزوار (۱۲۰۰۰ جمعیت) در جنوب قوچان

جوین - که تسبیح های آن معروفست

تربت حیدری - در جنوب مشهد

ترشیز (۵۰۰۰ جمعیت) در مغرب تربت حیدری

بجستان (۹۰۰۰ جمعیت) که پارچه رنگهای خوب دارد

طبس (۱۰۰۰۰ جمعیت) که در وسط کویر واقع شده و تون از

مضافات آن محسوب میشود

قاین (۳۰۰۰ جمعیت) که زعفران آنجا معروفست

در نهایت جنوب خاک خراسان دو قصبه نه و بندان که من

حیث المجموع آنها را نهبندان گویند واقع است

۲۸ - ایالت فارس - ایالت فارس در شمال

قسمتی از خلیج فارس از باب هرمز تا بندر ریک) و جنوب اصفهان

و مغرب یزد و کرمان و مشرق خوزستان واقع شده و بلاد معروف

آن ازین قرار است

شیراز (۵۰۰۰۰ جمعیت) که کرسی ایالت فارس میباشد

آب و هوای معتدل و چمنهای باصفا و باغهای دلگشائی دارد و در

نزدیکی شیراز یعنی در اصطخر که پایتخت سلاطین هخامنشی بود

آثاری یافت میشود صنایع مخصوصه اهالی فارس خاتم کاری و قالی بافی

و منبت سازی روی چوبست

آباده (۵۰۰۰ جمعیت) که در شمال واقع شده

ایزدخواست که آنرا یزدخواست نیز گویند

اصطخر - که در قدیم پای تخت بوده

مشهد مرغاب که قبر سیروس پادشاه هخامنشی در آنجاست صفحات

و کازرون - و سروستان - و جهرم - و فیروزآباد - و فسا

و سرحد چهار دانگه - و رامجرد - و بیضا - و طارم

قسمت شرقی فارس را لارستان گویند و حکومت نشین آن لار است

ثانیاً ولایات

۲۹ - ولایت گیلان - گیلان در جنوب بحر خزر

شمال عراق عجم (یعنی خمسه و قزوین) و مغرب مازندران و مشرق

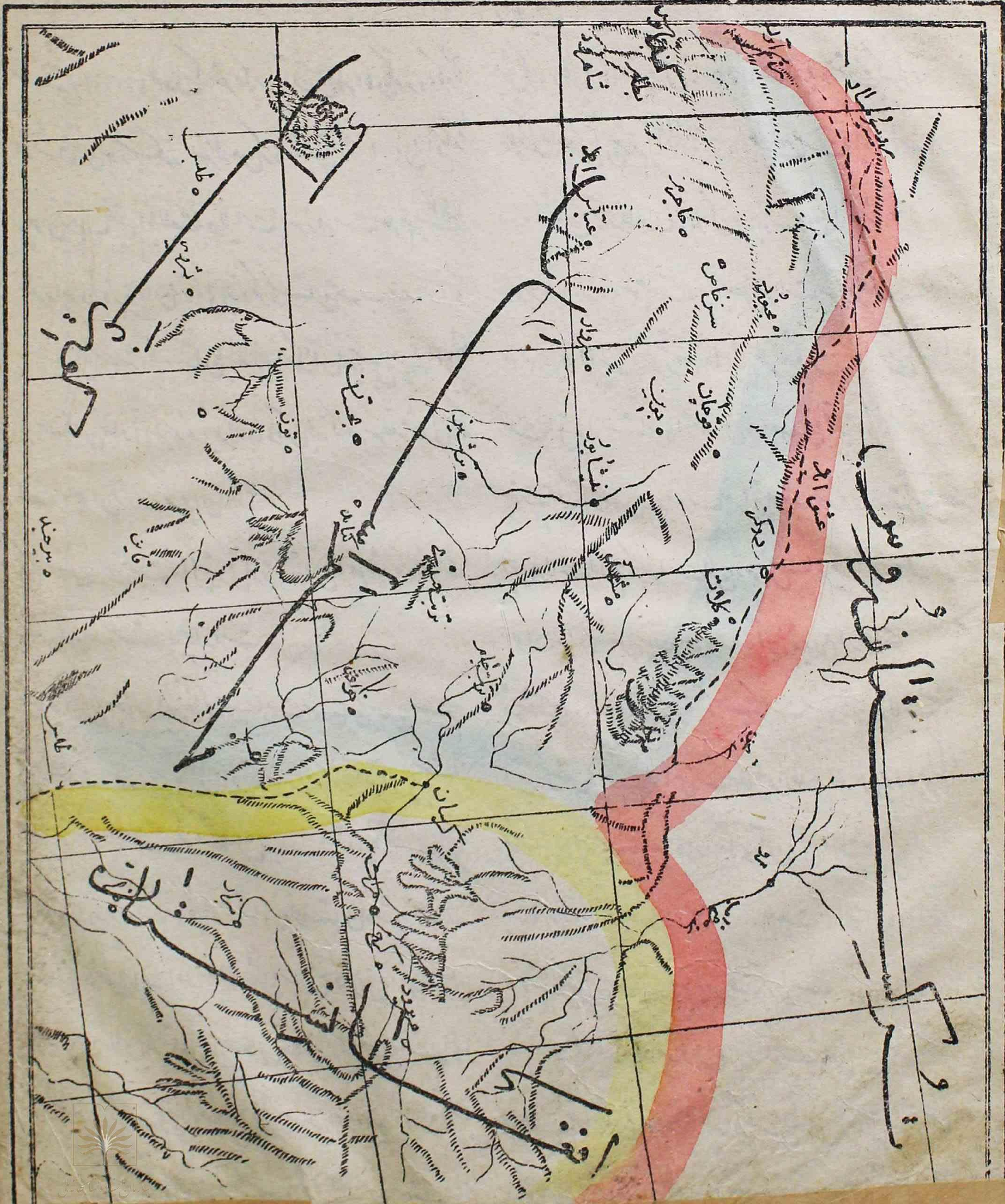
قسمتی از آذربایجان واقع شده و دارای جنگلهای باصفا میباشد
و آب و هوای آن مرطوب و اغلب اوقات در آن بارندگی میشود و خانههای
آن را بواسطه آنکه بارندگی صدمه و آسیب نرساند غالباً از چوب ساختهاند
حاصل عمده آن برنج و ابریشم و مرکباتست بلاد آن از نیقرار است
رشت (۸۰۰۰۰ جمعیت) که حکومت نشین گیلان و در جنوب مرداب
انزلی واقع شده لاهیجان (۱۰۰۰۰ جمعیت) در مشرق سفیدرود
رودبار (۵۰۰۰ جمعیت) منجیل که در ملتقای رود قزل اوزن
و شاهرود واقع شده لنگرود (۵۰۰۰ جمعیت) فومن و شفت
و هشترود رحمت آباد و طالش که در شمال غربی گیلان میباشد
انزلی که از بنادر معروف ایران محسوب میشود

۳۰- **ولایت مازندران** - این خاک در مشرق گیلان
و شمال عراق عجم که کوه البرز فاصله بین آن دو میباشد و مغرب
استراباد و جنوب بحر خزر واقعست مازندران ملکی است حاصلخیز
جنگلهای معروف و بیشههای باشکوه دارد محصولات عمده آن
مرکبات و برنج و پنبه است و بلاد معروف آن عبارتست از
ساری (۱۰۰۰۰ جمعیت) که رود تجن از مشرق آن عبور میکند و
حکومت نشین مازندران میباشد بارفروش (۲۰۰۰۰ جمعیت)
در مشرق رود آمل و فرح آباد که در شمال ساری است
اشرف که در قدیم خیلی شهر آبادی بود مشهد سر و مصب رود آمل
از توابع آن نور و کجور و فیروزکوه و تنکابن است

۳۱ **ولایت استراباد** - استراباد در جنوب رود اترک
و مغرب خراسان و مشرق مازندران و شمال شاهرود و بسطام و دامغان
واقع شده بلاد معروف آن از نیقرار است
استراباد (۲۰۰۰۰ جمعیت) که حکومت نشین ولایت استراباد میباشد
در رود حاجی قره از شمالش میگذرد آب و هوای این خاک چندان خوب
نیست و محصولات عمده آن مرکبات و برنج وغیره است دیگر از بلاد
آن جرجان (گرگان) است که در قدیم آبادتر بوده و امروز رو بخرابی است
گنبد قابوس که این ایام اهمیت زیاد بهم رسانیده بندر جز و گمش تپه

۳۲ **ولایت کردستان** - این ولایت در جنوب آذربایجان
و شمال کرمانشاهان و مشرق قسمتی از خاک عثمانی و مغرب عراق عجم
واقع شده کردستان ولایتی است کوهستانی و آب و هوای خوبی
دارد صنعت عمده آنجا قالی بافی است و خیلی خوب از آب در میآورند
و بعضی پارچههای ابریشمی نیز میبافند اهالی کردستان غالباً شجاع و
دلیر و در تیراندازی و سواری مهارت دارند بلاد عمده آن از نیقرار است

ایالت خراسان

که اشجار گرمسیر از قبیل نخل و بلوط و غیره در آن بطور خوبی عمل میآید و بر عکس
برخی نقاط دیگر آن سردسیر است اهالی این ولایت چادرنشین و بشکل
ایلات زندگانی میکنند حکومت نشین آن بمپور است ولی بواسطه بد
آب و هوای آن فهرج که بالنسبه آب و هوای آن بهتر است حکومت
در آنجا منزل می کند سایر بلاد معروف آن از نیقرار است
لادز که در سرحد واقع شده خالق و دزک و باهو کلات و سرباز
و قصر قند و جاسک و چاه بهار که دو بندر معتبر این ولایت است
قسمت جنوبی اینخاک موسوم به مکران که قسمت شرقی آن متعلق است
بدولت انگلیس و قسمت غربی جزو دولت ایران میباشد

۳۶ – **ولایت کرمان** – این ولایت از طرف شمال
محدود است بقسمتی از خراسان و یزد و از مشرق ببلوچستان و سیستان
و از جنوب به لارستان و از مغرب بفارس (باید دانست که برای
کرمان و بلوچستان یک حکومت معین میشود) آب و هوای جنوبی
آن گرم و شمالی سردسیر میباشد چنانکه ممکن است در یک زمان هم میوجات
نواحی گرمسیر و هم سردسیر را باهم خورد از صنایع معموله اینولایت قالی
و قالیچه بافی است و بلاد معروف آن از نیقرار است
گواشیر (۴۵۰۰۰ جمعیت) که حکومت نشین کرمان است
سیرجان که حاکم نشین آن سعید آباد است رفسنجان که بهرام آباد
حاکم نشین آنست خبیص جیرفت و کوه بنان و
ماهان و راین

۳۷ – **ولایت عراق عجم** – قسمت مرکزی ایران که بعراق
عجم موسوم است شامل چندین حکومت جزء میباشد که شرح هر یک از
آنها ذیلاً بیان خواهد شد

۱ – **طهران** – طهران (۵۰۰۰۰ جمعیت که پای تخت مملکت
ایران و در دامنه جبال البرز واقع شده آب و هوای آن معتدل است
در اطرافش باغهای باصفا و چمنهای سبز و خرم بسیار است در داخل
شهر عمارات عالیه و خیابانهای وسیع دارد و در اغلب خیابانهای
آن راه آهن و چراغ برق کشیده شده است و کارخانجات عدیده
پارچه بافی و فشنگ سازی و ریخته گری و بلورسازی دارد و از حیث
معارف روز بروز در ترقی است چنانکه امروزه متجاوز از صد مدرسه
علمی و مقدماتی دارد و بعلاوه چند مدرسه که از شرکتهای اروپائی
تاسیس شده بلوک و دهات اطراف آن از نیقرار است
شمیران که در سمت شمال واقع شده و ییلاق اهالی طهران است
خوار و ورامین و بلوک غار و فشافویه و شهریار و ارنگه و رودبار و ساوجبلاغ

ایالت کرمان و بلوچستان

وحضرت عبدالعظیم علیه السلام که درجنوب طهران واقع شده از
طهران تا آنجا راه آهن کشیده شده است

۲- **اصفهان** — اصفهان (۱۲۰۰۰۰ جمعیت) و در زمان سلاطین
صفویه پای تخت وآبادتر از حالیه نیز بوده است زاینده رود که از
جنوبش میگذرد خاک آن را شروب مینماید اهالی اصفهان تمام صنعت گر هستند
وصنعت عمده آنها پارچه بافی از قبیل عبا و پارچهای ابریشمین اعلا زری و
قلمکار وغیره است وبعضی آلات وادوات فلزی مثل قلمتراش و مقراض
وسماور وغیره را نیز خوب بعمل میاورند بلاد معروف آن از اینقرار است
قمشه که در بین راه شیراز واقع شده ابرقو — چهارمحال — فریدن
جرقویه — ماربین — کرارج — برخوار — قهاب — سمیرم — لنجان — کوه‌پایه

۳- **یزد** — یزد دارای ۵۰۰۰۰ جمعیت و اغلب اراضی
این ولایت سنگلاخ و شن‌زار است وآب وهوای سالمی ندارد اهالی
آن کارکن واهل صنعت هستند وکارخانجات متعدده حریربافی و
ریسمان بافی دارد فارسیان وزردشتی مذهب زیادی در آنجا
سکنی دارند بلاد معروف آن عبارتست از
عقدا — نائین — میبد — بافق — تفت

۴- **کاشان** — کاشان (۵۰۰۰۰ جمعیت) در طرف آن

باغات ومزارع سبز وخرم دارد (مانند فین که وصف آن را همه کس
شنیده) در آنجا کارخانجات مخمل بافی و پارچهای ابریشمی زیاد دارد و
اهالی آن اهل حرفه وصنعت هستند و از بلاد عمده آن یکی قمصر است
که گلاب آن معروفست دیگر جوشقان و نطنز که قالی آن معروفست

۵- **همدان** — همدان (۳۸۰۰۰ جمعیت) واقع است در دامنه
کوه الوند و اکباتان که پایتخت سلاطین هخامنشی بوده در نزدیکی
همدان حالیه واقع شده و آثار خرابهای آن باقی است چرم در این
خاک خوب بعمل میاورند و از بلاد معروف آن بهاجران و کبودرآهنگست

۶- **قم** — قم (۳۰۰۰۰ جمعیت) که مدفن حضرت معصومه
دختر موسی بن جعفر (ع) در آنجاست آب وهوای آن ناسازگار و آبهای آن
شور است صابون پزی وشیشه گری در آنجا زیاد است
منظریه در یک منزلی قم واقع شده.

۷- **عراق** — که سلطان آباد حکومت نشین آنست و
دارای ۳۰۰۰۰ جمعیت کارخانجات قالی بافی بسیار دارد
از توابع آن گلپایگان — آشتیان — تفرش — محلات — فراهان
و کمره — گزار — خونسار میباشد

۸- **قزوین** — قزوین (۵۰۰۰۰ جمعیت) در بین راه

شوشتر که بکیلان میرود واقع شده

۹ - **خمسه** — خمسه حکومت نشین آن زنجان است (۲۰۰۰۰ جمعیت) و در بین راه تبریز واقع شده و از بلوک و توابع آن ابهررود و خررود - زنجانه رود - سجاسرود - بایچ رود است

۱۰ - **ملایر و تویسرکان** — حکومت نشین آن دولت آباد است واقع در بین راه بروجرد و همدان و نهاوند (اعراب در صدر اسلام یعنی در سنه ۲۱ هجری در نهاوند فتحی کردند که بفتح الفتوح معروفست) نیز جزو حکومت ملایر و تویسرکان محسوب میشود

۱۱ - **سمنان و دامغان** — سمنان و دامغان که در سر راه خراسان واقع شده و حکومت واحد دارند (شهر هکاتم پلیس قدیم در همین محل بوده است و معلوم نیست که در واقع شهر مذکور در همین دامغان حالیه میباشد یا شهر دیگری بوده و خراب شده است) دامغان دارای (۱۳۰۰۰ جمعیت) و سمنان صاحب (۱۲۰۰۰ جمعیت) میباشد

۱۲ - **شاهرود و بسطام** — شاهرود و بسطام نیز در سر راه خراسان واقع شده و مقر حکومت آن در بسطام است

تنبیه — باید دانست که بعضی از حکومت نشینهای جزء ایران بطوریکه مذکور گردید ممکن است بیشتر پیدا کند یعنی چون تقسیم ایالات ایران بطور صحیح نشده بنابراین حوزه حکومتهای آن نیز ثابت نیست ولی امیدواریم که در این عصر جدید همت اولیای امور ترتیب صحیحی در این امر مهم داده شود

آسیا

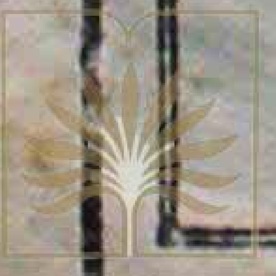
آسیای طبیعی

۳۸ - **شرح** — آسیا اعظم قطعات پنجگانه عالم و چهار برابر خاک اروپا و ۲۵ برابر ایران میباشد و از حیث آب و هوا نیز با سایر قطعات کره زمین تباین دارد و مثلاً نقاط شمالی آن سرد و جنوبی آن که در حوالی خط استوا واقع شده بغایت گرمست و بلاد مرکزی آن معتدل میباشد

۳۹ - **حدود** — آسیا از شمال محدود میشود باقیانوس منجمد شمالی و از شرق باقیانوس کبیر و از جنوب باقیانوس هند و از طرف مغرب باروپا و دریای مدیترانه

۳۹ - **بحار آسیا** — از اقیانوس کبیر که در سمت شرق واقع شده بحاری چند تشکیل یافته دریای بهرینگ بین امریکا و آسیا و دریای اخوتسک در سیبری روس دریای ژاپن بحر اصفر و دریای شرقی که در ساحل چین تشکیل یافته

اوقيانوس كبير

از اقیانوس هند بحر عمان و دریای احمر (قلزم) منشعب میگردد

۴۱ - **خلیج های آسیا** - در شمال سیبریه روس خلیج ابی که رود ابی نیز داخل آن میشود و خلیج ینی سی و تامور و چاون بعد چون بواسطه باب برینگ داخل اقیانوس کبیر شویم بترتیب خلیج های ذیل را که در سواحل آسیا شرقیه مشاهده خواهیم نمود

اولاً در دریای برینگ خلیج آنادیر و در بحر اصفر بندر پرت آرطور که این اواخر بواسطه جنگ روس و ژاپن خیلی اهمیت پیدا کرده است و خلیج لیائوتنگ و پچلی در بحر چین جنوبی خلیج تونکن و سیام در جنوب خلیج بنگاله و خلیج فارس و خلیج عدن

۴۲ - **جزائر و مجمع الجزائر آسیا** - در اقیانوس منجمد شمالی مجمع الجزایر لیاخو یا سیبریه جدید و مجمع الجزائر اورس و جزیره آنزل و در سمت مشرق مجمع الجزائر سن لران و جزیره سن یانیو و مجمع الجزائر کوریل و جزیره ساخالین و مجمع الجزائر ژاپن که مهمترین جزائر آن نیپون و جزیره فرمز که متعلق بژاپن و جزائر فیلیپین که بامریکا تعلق دارد و مجمع الجزائر لیوکیو و جزیره های نان

و در جنوب مجمع الجزائر سنکاپور و اندمن و جزیره سیلان یا سراندیب که متعلق است بانگلیس و جزیره سقوطری در بحر الروم جزیره قبرس که تعلق بانگلیس دارد و جزیره ردس که از آن عثمانی است و جزیره ساموس و کیوس و متلو

۴۳ - **ابواب آسیا** - ابواب عمده آسیا عبارتست از باب برینگ که اقیانوس کبیر را با اقیانوس منجمد شمالی متصل مینماید و باب مالاکا واقع مابین جزیره سوماترا و شبه جزیره مالاکا و تنگه پالک مابین شبه جزیره سراندیب و شبه جزیره هندوستان و باب هرمز که بحر عمان را بخلیج فارس متصل میسازد و باب المندب که خلیج عدن را بدریای احمر وصل میکند و تنگه سوئس که دریای احمر را با بحر الروم متصل میسازد

۴۴ - **شبه جزائر آسیا** - اولاً در اقیانوس کبیر شبه جزیره کامچاتکا و شبه جزیره کره ثانیاً در اقیانوس هند شبه جزیره هند و چین و شبه جزیره مالاکا و شبه جزیره هندوستان و شبه جزیره عربستان ثالثاً در بحر الروم شبه جزیره آسیای صغیر واقع است

۴۵ - **جبال آسیا** - جبال عمده آسیا عبارتست از سلسله جبال استانوئی که از شمال شرقی آسیا شروع نموده و تقریباً در مرکز خاک چین منتهی میشود در مرکز آسیا جبال تیانشان یا فلکی و جبال آلتائی و جبال هندوکش در شمال خاک هندوستان سلسله جبال هیمالیا که بطور قوسی ممتد گردیده و ارفع جبال کره زمین است گاوریزانکار که اعظم

قلل آنست ۸۸۴۰ متر ارتفاع دارد) و رشته کوههای قفقازیه که
در شمال غربی ایران میباشد و جبال اورال که فصل مشترک بین آسیا و
اروپا میباشد (برای جبال معظم ایران رجوع بجغرافیای خصوصی ایران شود

۴۶ رودهای آسیا اولاً صبب شمالی که آبهای آن
داخل اقیانوس منجمد شمالی میشود رود ابی که داخل خلیج ابی میشود رود
ینی سی و رود خاتانگا و رود منار و رود کلیما و رود لنا
ثانیاً رودهای صبب شرقی که عبارتست از رود آنادیر و رود آمور و
رود یانگ تسه کیانگ یا رود آبی که هر دو در چین
جاریست
ثالثاً صبب جنوبی که از رودهای عمده آن یکی رود مکونگ یا کامبوج
میباشد ره و گنگ در هندوستان و رود سند (برای رودهای ایران
رجوع بجغرافیای ایران شود) و رود دجله و فرات که پس از طی مسافتهای
بعیده بالاخره بیکدیگر متصل گردیده باسم شط العرب داخل خلیج فارس میشود.
رابعاً صبب غربی و مرکزی رود نهر الاردن و رود عاصی که داخل
دریای مدیترانه میشود و رود اورال که داخل بحر خزر میشود رود سیحون یا سیر
دریا و رود جیحون یا آمو دریا که هر دو بدریاچه آرال میریزد

۴۷ دریاچهای آسیا - اعظم دریاچهای آسیا دریاچه
خزر است که از فرط بزرگی و عظمت آن را بحر خزر میگویند دیگر دریاچه
آرال و دریاچه بایکال که در ترکستان واقع شده اند

آسیای پلتیکی

۴۸ - وسعت و جمعیت - آسیا اعظم قطعات خمسه
عالم است وسعت آن چهار برابر اروپا و ۲۵ برابر ایران میباشد
و قریب (۷۴۷۳۵۳۰۰۰) نفر جمعیت دارد

۴۹ - وضع ممالک آسیا - ممالک آسیا بعضی حکومت
مستقله دارند و برخی دیگر در تحت تصرف و نفوذ دول اروپا هستند
دولی که مستقل یا سلطنت مخصوص دارند عبارتست از دولت ایران
و ژاپن و چین و سیام و بعضی بلاد جز هندوستان
ممالکی که در تحت تصرف دول اروپا میباشد مانند عربستان و ترکستان
و هندوستان و غیره

ممالک مستقله

۵۰ - ژاپن - ژاپن مملکتی است بحری دارای قوای بحریه
کامل و قریب ۴۸ میلیون و نیم نفوس دارد. خاک این مملکت مرکب است از عده
زیادی جزایر که در پهلوی یکدیگر واقع شده معتبرترین آنها جزیره یزو و جزیره
نیفن میباشد پای تخت ژاپن توکیو (۱۸۱۶۰۰۰) جمعیت است

اوقيانوس منجمد شمالى

سيبريا

بحر اخوتسك

اوقيانوس كبير

چين

بحر چين

هندوستان

بحر عمان

خليج بنگاله

اوقيانوس هند

اوروپا

عربستان

افريقا

در آسیای سیاسی

کیتو و ناکازاکی و یوکوهاما نیز از شهرهای معروف آنست

جزیره فرمز که در ساحل چین واقع شده متعلق است بژاپن و همچنین پرت آرتور

(در خلیج پچیلی) و قسمت جنوبی جزیره ساخالین نیز بدولت ژاپن تعلق دارد

کره (۱۵،۰۰۰،۰۰۰ جمعیت) که پای تخت آن سئول است نیز در تحت

حمایت ژاپن میباشد

(برای جغرافیای ایران رجوع بما قبل شود)

۵۱ — **چین** — دولت چین دارای (۴۳۰ میلیون جمعیت)

پای تخت آن پکن (۱،۶۰۰،۰۰۰ جمعیت است)

شهرهای عمده آن تین تسن و هانکو و نانکن و کانتن میباشد

در مصب رود یانگ تسه کیانگ بندر بزرگ شانگهائی واقع شده

اروپائیان در چین تجارت معتبری دارند مثلاً تریاک هندوستان و بعضی

پارچهای پنبه و پشمی و آلات و ادوات در چین وارد کرده با چای و ابریشم

خام در آنجا مبادله مینمایند و نیز در چین راه آهن کشیده و در نقاط مختلفه

آن میکوبند در چین کیائوچو متعلق است بدولت آلمان و جزیره هونگ کنگ

متعلق میباشد بدولت انگلیس

دولت چین بعلاوه چین خاص بعضی ممالک خراج گذار هم دارد از قبیل

مغولستان و تبت و ترکستان شرقی که هر کدام از آنها هر سال مبلغی بدولت چین

خراج میدهند

۵۲ — **سیام** مملکت سیام دارای (۵ ملیون جمعیت)

و پای تخت آن بانکوک در کنار رود منام واقع است

متصرفات روسیه

۵۳ **سیبریه روس** — سیبریه (۵،۷۰۰،۰۰۰ جمعیت)

بر دو قسمت میشود سیبریه شرقی و سیبریه غربی کرسی سیبریه شرقی

ایرکوتسک و سیبریه غربی درسک میباشد و سایر بلاد معروف

آن ازین قرار است

هبلسک که کرسی قدیم سیبریه در آنجا بوده ازری که بندر نظامی

ولادیوستک جزو آنست ایالت ساحلی که بندر نیکلایوسک از آنست

شبه جزیره کامچاتکا که پطر پاولسک کرسی آن است

سیبریه روس خیلی وسعت دارد چنانکه قسمت شمالی آسیا را فرا گرفته

ولی جمعیت آن نسبت بوسعت خاک آن خیلی کم است و تقریباً میتوان گفت

قسمتهای شمالی آن بواسطه سرما غیر مسکون است تجارت پوست خز و سنجاب

در بعضی از نقاط سیبریه شیوع دارد و معادن طلا و آهن و مس و نقره

و زغال سنگ در آنجا زیاد یافت میشود

۵۴ **قفقازیه** — قفقازیه دارای (۹،۲۹۰،۰۰۰ جمعیت) و مرکز آن شهر

تفلیس میباشد قفقازیه در زمان قدیم یعنی در زمان سلاطین صفویه و نادر
شاه جزو دولت ایران بوده ولی چون دولت ایران رو بضعف گذاشت
متدرجاً روسها قفقازیه را در تحت نفوذ خود درآوردند و اکنون سلمان در
آن ناحیه روسها است و دولت ایران در غلب نقاط آن ناحیه دارد بلاد معروف
آن بادکوبه (بندریست در ساحل بحر خزر که دارای معادن نفت است
باطوم - اروان - قارص - ولادی قفقاز میباشد

۵۵ - **ترکستان غربی** - ترکستان دارای
۰۰۰،۰۰۰،۲۰۰،۷ جمعیت) و کرسی آن تاشکند است شهرهای عمده آن
سمرقند و عشق آباد و مرو و خوقند میباشد
خیوه - در تحت حکومت خان خیوه و حکومت نشین آن نیز بهمین
اسم موسوم است بخارا که حکومت نشین آن بخارا میباشد

متصرفات عثمانی

۵۶ - **آسیای صغیر** - یکی از متصرفات دولت عثمانی در آسیا
اناطولی یا آسیای صغیر است و از بلاد عمده اش یکی ازمیر است که
بندر معتبری میباشد در کنار دریای مدیترانه دیگر قلعه سلطانیه که شهر روا
قدیم در این ناحیه واقع شده بروسه - آطنه نیز جزو آن است

۵۷ - **شامات** - که بلاد معروف آن عبارت است از حلب
و دمشق و بیت المقدس و بیروت میباشد در این شهر خیر دار العلام بزرگی
دائر شده که یکی از دار العلمهای معتبر بشمار می آید

۵۸ - **ارمنیه** - ارمنیه عبارت است از اراضی که در جنوب بحر
اسود واقع شده و بلاد معتبر آن ارض روم و وان و بندر معتبر
طربوزان میباشد

۵۹ - **بین النهرین** - بین النهرین شامل اراضی واقعه بین
دجله و فرات است و از شهرهای عمده آن یکی موصل است که خرابه شهر
نینوای قدیم پایتخت آشور در مقابل آنست بغداد و کربلا که مدفن
حضرت امام حسین ع و نجف مرقد علی بن ابی طالب ع و سامره جزو
آنست دیگر بصره که در کنار شط العرب واقع شده

۶۰ - **عربستان** - عربستان به سه قسمت میشود عربستان
عثمانی عربستان آزاد عربستان انگلیس و ما در اینجا فقط از دو قسمت اول
ذکر خواهیم کرد قسمت سوم را جزو متصرفات دولت انگلیس ذکر خواهیم داشت
اول عربستان عثمانی که بلاد عمده اش مکه معظمه و مدینه طیبه (مرقد حضرت
رسول ص در آنست) دیگر بحرین و یمن که کرسی آن صنعاست
دوم عربستان آزاد که شهرهای عمده آن عمان و مسقط و نجد میباشد
اراضی مسکون و معمور عربستان در سواحل آنست و قسمت کلی آن تقریباً تمام

اوقيانوس اطلاس
بحر اسود
بحر الروم
ايتاليا
اسپانيا
مسكو
حاج ترخان
تفليس
١
٣٠٠٠٠٠٠٠
٥٠ ١٠٠ ١٥٠ ٢٠٠

شن زار و صحرای گرم و لم یزرع بی آب و علفی است که حتی عبور و مرور هم
در آن ممکن نیست

متصرفات انگلیس

۶۱- هندوستان - هندوستان دارای (۲۶۵ میلیون جمعیت
…ارج میشود عبارت از پنبه و تریاک و برنج
…ازشکر است
…دوستان
…ر و بعضی در تحت حکومت انگلیس است و
…و چند ایالتست که هنوز در تحت نفوذ دولتی
…ل مستقلند مانند (مالاوار گوالیور و دکن) سایر بلاد معروف
…ی پیرار است
بنارس و الله آباد و کلکته لاهور در سمت مغرب
بمبئی (۸۲۱۰۰۰ جمعیت) در ساحل شرقی مدرس (۴۵۷۰۰۰ جمعیت)
و کشمیر که در منتهای حد شمالی واقع شده حیدرآباد که در جنوب هندوستان
میباشد جزیره سراندیب که در جنوب شبه جزیره هندوستان واقع شده
و کلمبو بندر معروف آنست نیز متعلق بانگلیس میباشد در جنوب عربستان عدن
که بندر مهمی است در راه هندوستان از آن دولت انگلیس است در
شمال شرقی هندوچین برمان که کرسی آن مندله است و در جنوب مالاکا و سنگاپور

و در ساحل چین بندر هونکنگ بدولت انگلیس تعلق دارد

۶۲- **افغانستان** - افغانستان دارای (پنج میلیون جمعیت)
و پایتخت آن کابل (۶۰۰۰۰ جمعیت) است واقع در نزدیکی رود کابل
شهرهای عمده آن بلخ و هرات و فراه و غزنین است که در قدیم پایتخت
سلاطین غزنوی بوده است

۶۳- **بلوچستان** - بلوچستان دارای (۵۰۰۰۰۰
جمعیت) و کرسی آن کلاتست از بلاد معروف آن مکران میباشد
که حکومت نشین آن بندر گوادر است (بلوچستان بدو قسمت
میشود بلوچستان ایران و بلوچستان انگلیس)

متصرفات فرانسه

۶۴- **هند و چین** - فرانسه در هند و چین شرقی کوشنشین را
دارد که کرسی آن سایگونست و تونکن که کرسی آن هانوی میباشد
و کامبوج و آنام که کرسی آن هوئه است

۶۵- **متصرفات پرتقال** - دولت پرتقال در هند شهر گوا
و در چین در نزدیکی هونکنگ ماکائو را … نیز میباشد

اروپای طبیعی

در اروپای طبیعی

۶۶- **وسعت اروپا**- اروپا که یکی از قطعات خمسه عالم است
وسعت آن شش برابر ایران خمس آسیا ثلث افریقا و ربع امریکا میباشد

۶۷- **شرح** - اروپا در واقع جزو آسیا محسوب میشود و آب و
هوای آن مختلف است یعنی نواحی سمت مشرق آن سرد و اراضی جنوبی
گرم و خشک و نواحی غربی آن آب و هوای مرطوب و ملایمی دارد ولی بطور
کلی میتوان گفت آب و هوای اروپا معتدل است

در اروپا معادن زغال سنگ و آهن که از مواد اولیه صنایع میباشد
بسیار است اراضی آن پر حاصل و غلات و حبوبات را خوب بعمل میآورد
و مواشی را نیکو تربیت میکند و بالاخره برای زندگانی انسان خاک اروپا
خیلی مناسب است

۶۸- **بحار اروپا** - بواسطه پیش آمدگی اقیانوس منجمد شمالی و
اقیانوس اطلس دریای مدیترانه که جزو اقیانوس اطلس محسوب میشود در خشکی
یعنی در خاک اروپا دریاها احداث یافته که از این قرار است
بحر ابیض در شمال و در مشرق دریای بالتیک دریای شمالی و دریای مانش
و دریای ایرلند در جنوب دریای آدریاتیک و دریای یونی و بحر الجزایر و دریای
مرمره و دریای سیاه و بحر ازوف که از دریای سیاه تشکیل میگردد

۶۹- **جزائر** - جزائر عمده اروپا عبارتست از زمبل جدید
(متعلق بروسیه) و جزیره ایسلاند (متعلق بدانمارک)
و در اقیانوس اطلس جزیره بریتانی کبیر و ایرلند که متفقاً دولت انگلیس را
تشکیل میدهد و جزیره ایسلند (متعلق بدانمارک)
در دریای مدیترانه جزیره کورس (متعلق بفرانسه) جزائر ساردنی
و سیسیل (متعلق بایطالیا) جزائر بالئار (متعلق باسپانی) جزیره
مالت (متعلق بانگلیس) جزیره کرت یا کاندی (متعلق بیونان) و جزیره
قبرس (متعلق بانگلیس) جزائر یونی و سیکلاد (متعلق بیونان)

۷۰- **خلیج ها** - خلیج های عمده اروپا عبارتست از خلیج بطنی
و فنلاند و ریگا در بحر بالتیک خلیج زوئیدرزه در بحر شمال خلیج گاسکنی
در اقیانوس اطلس خلیج لیون و ژن و ناپل در دریای مدیترانه و
خلیج سالونیک در بحر الجزایر

۷۱- **ابواب** - بابهای عمده اروپا عبارتست از اسکاژراک
و کاتگات و سوند که بحر شمال را بدریای بالتیک متصل میسازند پادکاله که بحر شمال را
بدریای مانش وصل مینماید جبل الطارق که اقیانوس اطلس را بدریای مدیترانه
متصل میکند بونیفاسیو مابین جزیره کرس و ساردنی و مسین مابین ایطالیا
و سیسیل اترانت که دریای آدریاتیک را ببحر یونی متصل میکند داردانل که
بحر الجزایر را بدریای مرمره وصل میسازد بسفر مابین دریای مرمره و بحر سیاه

در اروپای طبیعی

۷۲- **جبال** — جبال عمده اروپا عبارتست از سلسله آلپ (۴۸۰۰ متر) که بلندترین کوههای اروپا واقع است بین فرانسه و ایطالیا جبال پیرنه (۳۰۰۰ متر) بین فرانسه و اسپانی جبال آپنن در ایطالیا جبال بوهم و کارپات در اطریش جبال بالکان در شبه جزیره بالکان.

جبال اسکاندیناوی در سوئد و نروژ جبال اورال بین آسیا و اروپا کوههای قفقازیه در خاک روسیه و شمال شرقی ایران

۷۳- **شبه جزائر** — شبه جزائر اروپا عبارتست از شبه جزیره اسکاندیناوی که شامل سوئد و نروژ است و شبه جزیره ایبریک که شامل اسپانی و پرتقال میشود شبه جزیره ایطالیا و شبه جزیره بالکان شبه جزیره ژتلند (دانمارک) شبه جزیره مره (یونان) و شبه جزیره کریمه یا قرم در جنوب روسیه

۷۴- **برزخ ها** — برزخهای عمده اروپا عبارتست از برزخ کرنت که شبه جزیره مره را بیونان متصل مینماید و برزخ پرکپ که کریمه را بروسیه وصل میکند

۷۵- **دماغه** — دماغه های عمده اروپا عبارتست از دماغه شمالی در لاپونی و منتها درجه خاک روسیه و دماغه لند سند در جنوب غربی جزیره بریطانی کبیر و دماغه فینیستر در شمال غربی اسپانی دماغه سن ونسان در جنوب غربی پرتقال دماغه ماتاپان در جنوب مره واقع است

۷۶- **کوههای آتشفشان** — کوههای آتش فشان اروپا عبارتست از کوه هکلا در ایسلاند کوه وزو در ایطالیا کوه اتنا در جزیره سیسیل

۷۷- **دریاچه ها** — دریاچهای عمده اروپا عبارتست از ونر و وتر در سوئد و دریاچه لادگا و انگا و چیپوس در شمال روسیه و دریاچه ژنو و کنستانس و نوشاتل در سویس

۷۸- **رودها** — رودهای عمده اروپا عبارتست از رود پچورا (در روسیه) که داخل اقیانوس منجمد شمالی میشود و رود دوینا (در روسیه) که به بحر ابیض میریزد رود نوا و دونا و نیمن (در روسیه و پروس) رود ویستول و اودر در آلمان که تمام داخل دریای بالتیک میشود و رود تمس (در انگلیس) رود الب و وزر (در آلمان) رود رن (در سویس و آلمان و هلاند) رود مز (در فرانسه و بلژیک و هلاند) رود اسکو (در فرانسه و بلژیک و هلاند) که داخل دریای شمال میشود و رود سن که از پاریس عبور کرده بدریای مانش میریزد

رود لوار و گارن (در فرانسه) و رود دورو و تاژ و گوادیانا (در اسپانی و پرتقال) رود گوادالکبیر (در اسپانی) که داخل اقیانوس اطلس میشود رود ابر (در اسپانی) رود رن (در فرانسه) رود میرا (در ایطالیا) که

داخل دریای مدیترانه میشود

رود پو (در ایطالیا) که داخل آدریاتیک میشود و رود دانوب که بهترین رودهای اروپا میباشد که از آلمان و اطریش هنگری عبور کرده و بسارابی را از هنگری و بلغارستان از رومانی جدا مینماید

رود نیستر و دنیپر (در روسیه) که داخل دریای آزو میشوند و رود ولگا در روسیه که طویل ترین رودهای اروپاست و رود اورال (در روسیه) که داخل بحر خزر میشود

اروپای پلتیکی

۷۹ - **جمعیت اروپا** - خاک اروپا که یکی از قطعات خمسه عالم میباشد نظر بوسعت آن معمورتر از سایر قطعات عالم است و ۴۰۰ ملیون نفر جمعیت دارد

۸۰ - **وضع حکومت دول اروپا** - دول اروپا بعضی جمهوری برخی سلطنتی میباشند

جمهوری دولتی را گویند که ملت در آن اختیارات تامه دارد و بواسطه نمایندگان (وکلا و سناتور) که از طرف خود معین میکنند آن اختیارات را بموقع اجرا در میآورند سلطنتی دولتی را گویند که در تحت اقتدار و نفوذ شخص واحدی که باختلاف موقع (پادشاه و امپراطور وغیره) نامند قرار گرفته باشد

۸۱ - **مذاهب** - مذاهب عمده که در اروپا رواج دارد عبارتست از مذهب کاتولیک (فرانسه و بلژیک و اسپانی و ایطالیا و اطریش و آلمان جنوبی و ایرلند) مذهب پروتستان (آلمان شمالی و انگلیس و هلاند و سوئد و نوروژ) مذهب یونان (یونان و روسیه) مذهب اسلام (عثمانی و روسیه) و بنی اسرائیل که در همه جا متفرق هستند

۸۲ - **جزایر برطانی کبیر** - جزایر برطانی کبیر (۴۲ ملیون جمعیت) که برطانی کبیر و ایرلند دو جزیره عمده آنست گاهی آنرا دولت متحده برطانی کبیر و ایرلند گویند ولی اغلب آنرا انگلیس مینامند

۸۳ - **تقسیمات** - جزایر برطانی کبیر بچهار قسمت عمده تقسیم میشود اول انگلند که پای تخت مملکت و آنست دوم اسکس که کرسی آن ادمبورگ است سوم مملکت گال که در مغرب لندن واقع شده چهارم ایرلند که کرسی آن دوبلن میباشد

۸۴ - **شهرهای عمده** - لندن که در روی رود تیمز واقع شده و اول بندر و پرحاصل تر و معمورترین شهرهای عالم است (۴۸۵۰۰۰۰ جمعیت) در مغرب لیورپول (۷۳۰۰۰۰ جمعیت) که پنجمین بندر و یکی از شهرهای پر تجارت عالم محسوب میشود (در شمال گلاسکو (۷۶۰۰۰۰ جمعیت) که آن هم یکی از بنادر بزرگ است و مرکز منچستر (۵۴۳۰۰۰ جمعیت) که صنعت اسلحه آن

مشهور دارد منچستر (۶۳۱۰۰۰ جمعیت) که اولین بازارات در تجارت
پارچه‌های پنبه و مبورک که کرسی اکس است و دبلن (۳۰۱۰۰۰ جمعیت) که کرسی
ایرلند میباشد در شمال شرقی و کالیو در جنوب غربی کاردیف که بندریست
برای حمل زغال سنگ بخارج

۸۵ - **ثروت** — انگلیس مملکتی است دارای صنایع عمده
و تجارت و در عرض سال بقدر تمام دول اروپا بتنهائی زغال سنگ
بمصرف میرساند و استخراج آهن مینماید و پارچه‌بافی آن نیز از سایر دول
بیشتر است و هیچ دولتی بقدر آن کشتیهای تجارتی و جنگی ندارد

۸۶ - **دانمارک** — دولت کوچک دانمارک دو میلیون
(۶۰۰۰۰۰ جمعیت) مرکبست از قسمت شمالی شبه جزیره ژتلند و مجمع الجزایر
دانمارک که مهمترین آن سیلند و فیونی میباشد
پای تخت دانمارک کپنهاک (۶۲۳۰۰۰ جمعیت) واقع در جزیره سیلند
و اهالی آن مردمان زارع و صنعتگر هستند

۸۷ - **سوئد و نوروژ** — سابق براین سوئد و نروژ دو دولت
جداگانه بوده که در تحت حکومت سلطان واحدی قرار گرفته بود لکن
در سال ۱۹۰۵ نوروژ مجزا گردیده و خود را دولت مستقلی اعلام نمود
سوئد (۵۲۹۵۰۰۰ جمعیت) پای تخت آن استکهلم (۳۴۲۰۰۰ جمعیت)
میباشد و دارای معادن آهن بسیار است
نوروژ (۲۴۰۰۰۰۰ جمعیت) پای تخت آن کریستیانیا (۲۲۸۰۰۰ جمعیت)
میباشد و اهالی آن قومی بحرپیما و دارای تجربه تجارتی کاملی دارند

۸۸ - **روسیه** — دولت روسیه (۱۰۷ ملیون جمعیت)
نصف بیشتر اروپا را متصرف است پای تخت روسیه شهر پطرزبورگ
(۱۴۳۰۰۰۰ جمعیت) و بندر معتبریست در مصب رود نوا که آن را
پطر کبیر در سال ۱۷۰۳ بنا کرده

۸۹ - **شهرهای عمده** — شهرهای عمده روسیه عبارتست از
مسکو (۱۴۰۰۰۰۰ جمعیت) که شهر تجارتی و پای تخت قدیم روسیه
بوده است در طرف مشرق و ورشو (۸۴۳۰۰۰ جمعیت) که پای تخت
قدیم لهستان بوده اودسا که بندر معتبر بحر اسود است ریگا که بندریست
در دریای بالتیک کیو که در کنار رود دنیپر واقع شده

۹۰ - **ثروت** — در روسیه معادن طلا و زیبق و طلای
سفید و آهن بسیار است مخصوصاً در کوههای اورال همچنین معادن معتبر
زغال و جنگلهای فراوان در آن یافت میشود و بالاخره پس از دولت آتازونی
اول شهرات در زراعت گندم کاری و مدتی است که در صنعت هم کار میکنند
و پیشرفت کاملی در آهن سازی و پارچه بافی و قند سازی و غیره و غیره

حاصل کرده

۹۱ - اسپانی - اسپانی ۱۹ میلیون ... ۶۰ جمعیت)
از سطح دریا خیلی ارتفاع دارد پای تخت اسپانی مادرید (۵۴۰۰۰۰ جمعیت
است واقع در مرکز اسپانی و شهرهای عمده آن ازین قرار است
در شمال شرقی بارسلون (۵۳۳۰۰۰ جمعیت) که بندر معتبری است در
ساحل دریای میترانه در شرق والانس که تجارت میوه مینماید در جنوب
مالاگا (مالقه) که شراب آن معروف است سویل در ناحیه گوادالکیویر واقع
شده کادیکس (قادس) که بندر نظامی میباشد گرناد که بعربی آن را
قرناطه گویند
جزایر بالیار که عبارت از ماژرک و مینرک باشد باسپانی تعلق دارد

۹۲ - ثروت - در اسپانی معادن آهن و مس و زیبق و سرب
بسیار یافت میشود ولی با وجود ثروتهای طبیعی جمعیت آن خیلی کم است
و تجارت و صنعت در آن بسطی ندارد

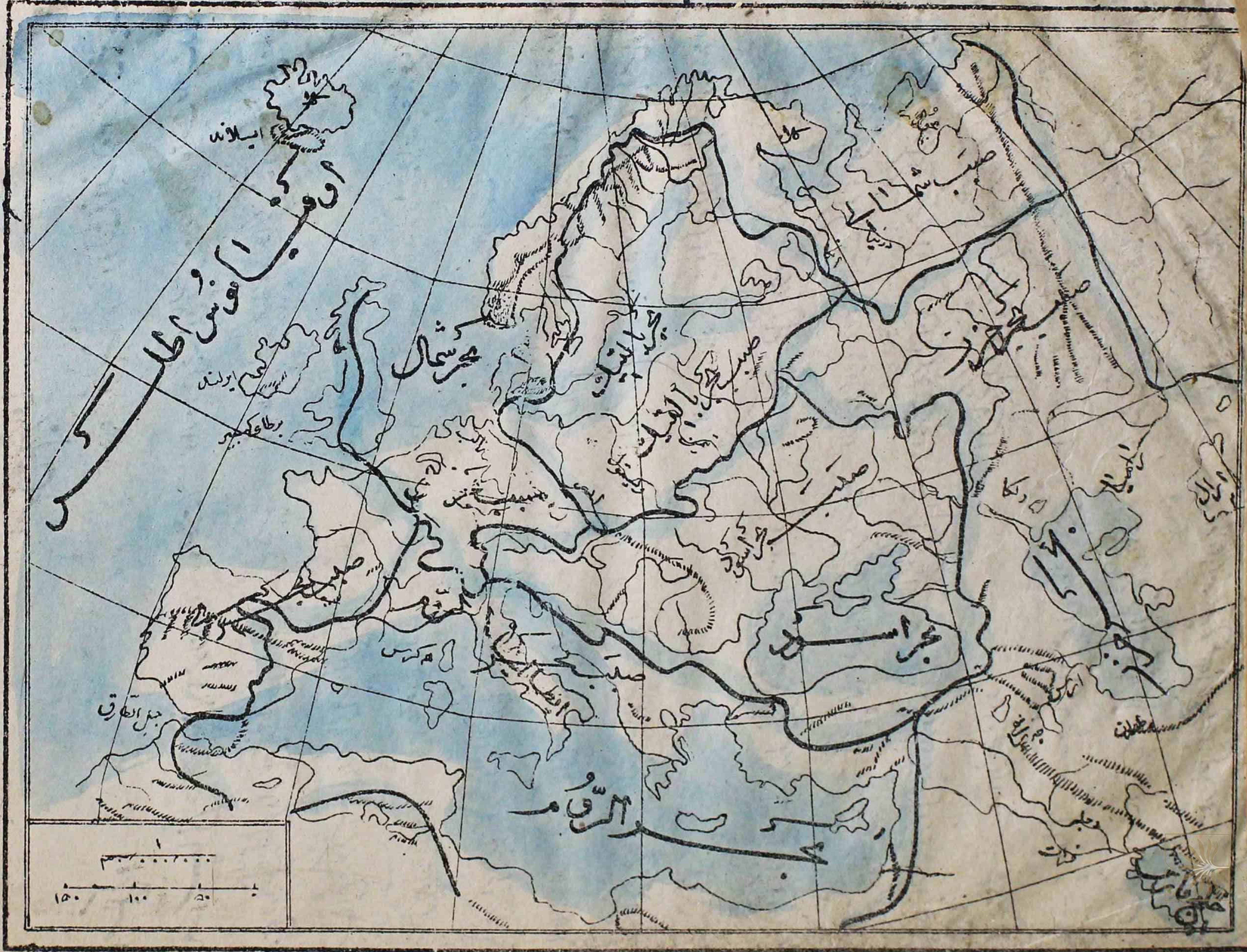
۹۳ - پرتغال - پرتغال (۵ میلیون ... ۴۲۵ جمعیت)
دولت کوچکی است در مغرب اسپانی پایتخت آن لیسبون (۳۵۶۰۰۰
جمعیت) بندری است در ساحل اقیانوس اطلس و شهر معتبر آن پرتو میباشد
که عمده تجارت آن شراب است

۹۴ - فرانسه - دولت فرانسه (۴۰ میلیون جمعیت)
دارد و پای تخت آن پاریس (۲۷۶۳۰۰۰ جمعیت) است که رود سن
از وسط شهر پاریس عبور مینماید و از حیث جمعیت پس از شهر لندن اول شهر اروپا
میباشد

۹۵ - تقسیمات - دولت فرانسه به ۸۶ دپارتمان قسمت
میشود که عمده آنها ازین قرار است
در شمال سن (۳۷۶۳۰۰۰ جمعیت) که پاریس پای تخت مملکت در این ناحیه
واقع شده (سن اواز ۴۵۰۰۰۰ جمعیت) که ورسای کرسی آن است
پادکاله (۲۵۷۰۰۰ جمعیت) که کرسی آن آراس باشد نورد ۲۰۵۶۰۰ جمعیت
که کرسی آن شهر لیل و بندر معروف دنکرک جزو آن است
در شرق رن (۷۱۲۰۰۰ جمعیت) که کرسی آن لیون میباشد
در جنوب بوش دورن (۸۱۷۵۰۰ جمعیت) که کرسی آن شهر مارسی میباشد
آلپ ماریتیم که کرسی آن شهر نیس میباشد هوت گارن که کرسی آن تولوز است
(۴۳۲۰۰۰ جمعیت)
در مغرب ژیرند (۲۵۲۰۰۰ جمعیت) که کرسی آن بردو و شراب آن معروف است

۹۶ - ثروت - خاک فرانسه خیلی حاصلخیز است و محصولات عمده اش
گندم و جو و ذرت و غیره میشود معادن آهن و سرب و مس نیز دارد

اوروپا

اوقیانوس اطلاسی
ایسلاند
بحر شمال
ایرلندا
برطانیای کبیر
جبل الطارق
بحر اسود
بحر روم
بحر خزر

و از حیث صنعت نیز بالنسبه به بعضی دول اروپا پیش است و کارخانهای معظم پارچه بافی و قند ریزی و بلور سازی وغیره دارد و تجارت خارجی آن خیلی بسط پیدا نموده

۹۷- **هالاند** — دولت هالاند یا پی با (۵۵۹۰۰۰۰ جمعیت) مملکت کوچکی است واقع در شمال بلژیک و چون قاعده آن از سطح دریا پست تر است مجبور است که برای ممانعت و جلوگیری طغیان آب دریا سدها بنا نموده و بهمین جهت به پی با (یعنی اراضی پست) موسوم گردیده

پای تخت تجارتی آن شهر امستردام (۵۵۷۰۰۰ جمعیت) بندر تجارتی معتبری است واقع در خلیج زوئی درزه و پای تخت سیاسی آن لاهه میباشد

رتردام (۳۷۹۰۰۰ جمعیت) بندریست واقع در کنار رود رن

۹۸- **بلژیک** — بلژیک (۷ میلیون جمعیت) دولت کوچکی است خیلی پرکار و پرصنعت واقع در شمال فرانسه و بواسطه رود اسکو و مراد اراضی آن مشروب میگردد

پای تخت بلژیک بروکسل (۱۹۸۰۰۰ جمعیت) و شهرهای عمده آن عبارتست از شهر انور (۳۲۷۰۰۰ جمعیت) که یکی از بنادر مهم تجارتی اروپا محسوب میشود گاند که مرکز پارچه بافی است دیگر مورد لی یژ که مرکز فلز سازی بلژیک میباشد

در بلژیک معادن معتبر زغال سنگ دارد که مراکز معتبر آن ولی یژ و نوزومن وغیره است

۹۹- **لوگزامبورگ** — گراندوشه لوگزامبورگ (۲۳۶۵۰۰ جمعیت) کرسی آن نیز بهمین نام دارد و از حیث معادن آهن خیلی متمول است

۱۰۰- **سویس** — دولت جمهوری سویس (۳ میلیون ۳۲۵۰۰۰ جمعیت) یکی از ممالک کوهستانی پرصنعت اروپا محسوب میشود و بواسطه رود رن و رن که در آن جاریست و دریاچه کنستانس و ژنو تشکیل مییابد دولت جمهوری سویس از ۲۲ ناحیه تاسیس یافته که ممالک مزبوره با یکدیگر متحد و متصل گردیده و مرکز آن شهر برن میباشد (۷۲۰۰۰ جمعیت) و سایر بلاد معروف آن عبارتست از زوریش (۱۸۱۰۰۰ جمعیت) و ژنو (۱۱۵۰۰۰ جمعیت) که ساعتهای خوب در آنجا میسازند و بال (۱۲۸۰۰۰ جمعیت) که در کنار رود رن واقع است

۱۰۱- **امپراطوری آلمان** — دولت امپراطوری آلمان (۶۰ میلیون جمعیت) در سال ۱۸۷۱ بنا شده و تمام امورات مملکتی راجع بصلح و جنگ و مالیه و تجارت آن در تحت اقتدار و اختیار پادشاه پروس میباشد

۱۰۲- **تقسیمات** — دولت آلمان از ۲۶ دولت متحد تشکیل

در اروپای سیاسی

باقیه که عمده انها عبارتست از

سلطنت پروس (۲۷ میلیون ..... ۰۰۰‚۳۰ جمعیت) که پای تخت آن

برلن است (۲ میلیون جمعیت) سلطنت باویره (۶ میلیون

..... ۰۰۰‚۳۰ جمعیت) که پای تخت آن مونیخ (۰۰۰‚۵۱۷ جمعیت) میباشد

سلطنت ساکس (۴ میلیون ..... ۰۰۰‚۵ جمعیت) که پای تخت آن

درسد (۰۰۰‚۵۱۷ جمعیت) واقع درکنار رود الب است

سلطنت ورتامبرک (۲ میلیون ..... ۰۰۰‚۳ جمعیت) که پای تخت آن

اشتوتکار (۰۰۰‚۲۵۰ جمعیت) است گراندوشه باد (۲ میلیون

جمعیت) که پای تخت آن کارلسروه میباشد

سایر شهرهای عمده آن ازین قسم است

در شمال هامبورک (۰۰۰‚۸۰۳ جمعیت) که اولین بندر آلمان است

در شرق لیپزیک (۰۰۰‚۵۰۲ جمعیت) که شهریست تجارتی در

شمال شرقی برم که بندر بزرگی است در مصب رود وستول

کنیس برگ که نیز بندریست درکنار دریای بالتیک در مغرب

هانور دکلنی که شهریست تجارتی واقع درکنار رود رن در مشرق

برسلو (۰۰۰‚۴۱۲ جمعیت) که شهریست واقع درکنار رود اودر

ماکدبورک درکنار ... نوب فرانکفورت

سورلومن در مغرب میانس درکنار رود رن

۱۰۳ - **ثروت** - آلمان پس از انگلیس وامازونی بیشتر از

سایر دول استخراج آهن وذغال نموده وبمصرف میرساند

ازحیث صنعت وتجارت خصوصاً قوای بحریه خیلی متعدد روز

بروز در تکمیل آن میکوشند

۱۰۴ - **اطریش هنگری** - دولت امپراطوری اطریش

هنگری (۴۵ میلیون ..... ۰۰۰‚۴ جمعیت) مرکبست از اطریش که پای

تخت آن وین است (یک میلیون ..... ۰۰۰‚۷۵ جمعیت) وهنگری که پای

تخت آن بوداپست (۰۰۰‚۶۱۷ جمعیت) میباشد وشهرهای معروف آن

ازینقرار است در شمال پراک (۰۰۰‚۲۰۴ جمعیت) که کرسی بوهم است در جنوب

تریست (۰۰۰‚۱۳۴ جمعیت) که بندر معتبریست در ساحل

دریای آدریاتیک

۱۰۵ - **ثروت** - در اطریش معادن آهن وذغال سنگ

زیادات وجنگلهای معظم دارد ودر هنگری گندم بطور وفور

بعمل میاید وشرابهای خوب دارد

۱۰۶ - **ایطالیا** - دولت ایطالیا (۳۳ میلیون ..... ۰۰۰‚۷۳۵

جمعیت) شمال جلگه معمور وحاصلخیز وشبه جزیره کوهستانی آپنن و

و جزایر ساردنی و سیسیل میباشد

پای تخت ایطالیا رم (۴۶۳۰۰۰ جمعیت) که رود تیر از وسط آن عبور میکند و محل اقامت پاپ (رئیس روحانی) و پای تخت قدیم امپراطوری رم نیز در آنجا میباشد و خرابه و آثار ابنیه قدیمه در آن بسیار دیده میشود شهرهای عمده آن از این قرار است

در شمال طورن (۳۳۶۰۰۰ جمعیت) واقع در کنار رود پو میلان (۴۹۱۰۰۰ جمعیت) که در دره پو واقع شده و ونیز بندری میباشد در نزدیکی مصب رود پو ژن که بندر معتبریست واقع در خلیج موسوم بهمین اسم

در مرکز لیوورن و فلورانس که واقع است در کنار رود آرنو

در جنوب ناپل (۵۶۳۰۰۰ جمعیت) که معمورترین شهرهای ایطالیا و واقع است در دامنه جبال آتشفشان وزوو مسین که بندر جزیره سیسیل میباشد پالرم (۳۱۰۰۰۰ جمعیت) که بندر دیگر معتبر جزیره مزبور است جزیره الب که ناپلیون کبیر در سال ۱۸۱۴ بدانجا تبعید گردید نیز جزو ایطالیا محسوب میشود

۱۰۷ - **ثروت** - حاصل عمده مملکت ایطالیا برنج و شراب و ابریشم است و بواسطه موقع مناسبش قوای بحریه خیلی مهمی دارد

۱۰۸ - **عثمانی اروپا** - عثمانی اروپا (۶ میلیون جمعیت) مملکتی است پرحاصل ولی تجارت و صنعت آن چندان توسعه ندارد و سکنه آن اغلب مسلمانند لکن یهود و عیسوی و سایر ملل نیز در آنجا اقامت دارند

پای تخت عثمانی قسطنطنیه (اسلامبول) (۱۱۰۰۰۰۰ جمعیت) که بندر معتبر و منظمی است در کنار بغاز بسفر و شهر معروف آن از این قرار است

سالونیک (۱۵۰۰۰۰ جمعیت) بندر معتبریست در ساحل دریای مجمع الجزایر و اندرینه (۸۱۰۰۰ جمعیت) در شمال شرقی آن

جزیره کرت نیز در تحت ریاست دولت عثمانی و تفتیش دول اروپا میباشد

۱۰۹ - **رومانی** - رومانی دارای (۵ میلیون و ۹۶۰۰۰۰ جمعیت) مملکتی است پرحاصل مخصوصاً گندم و رود دانوب آنرا از بلغارستان جدا میسازد پای تخت رومانی بخارست (۲۸۵۰۰۰ جمعیت) میباشد و شهرهای معروف آن عبارتست از بلداوی (بغداوی) که در شمال واقع شده و والاشی که در جنوب میباشد

- **صربستان** - صربستان دارای (۲ میلیون .... جمعیت)

و پای تخت آن بلگراد (۷۸۰۰۰ جمعیت) است و از بلاد معروف آن
شاباخ و نیش میباشد

۱۱۱ - **قراطاغ** - قراطاغ یا مونتنگرو (۲۲۸۰۰۰ جمعیت) پای تخت
آن سنتینیه (۲۹۰۰ جمعیت) و در کنار دریا واقع شده

۱۱۲ - **روملی شرقی** - روملی شرقی دارای (۹۵۰۰۰۰ جمعیت)
و مقر حکومتش شهر فیلیپوپلی (۳۳۰۰۰ جمعیت) است

۱۱۳ - **بلغارستان** - بلغارستان (۲ ملیون ۱۰۰۰۰ جمعیت)
پای تخت آن صوفیه است و شهر معروف آن عبارتست از
وارنا که بندریست در ساحل بحر اسود

۱۱۴ - **یونان** - یونان (۲ ملیون ۲۳۵۰۰۰ جمعیت)
مملکت کوچکی است در جنوب خاک عثمانی و پای تخت آن آتن است -
(۱۱۲۰۰۰ جمعیت) که بواسطه آثار و علائم عهد عتیق خیلی معروفست
جزیره آبیا نگرپون و همچنین جزائر سیکلاد و ایونین متعلق است
به یونان یونان با وجود اینکه دولت کوچکی است قوای بحریه مهمی
دارد و در دریای مدیترانه تجارت معتبری مینماید

افریقای طبیعی

۱۱۵ - **وسعت افریقا** - افریقا واقع است در مغرب آسیا
و وسعت آن سه ربع آسیا و ۸ برابر ایران میباشد

۱۱۶ - **شرح** - افریقا دشت خیلی بسیطی است که آب و هوای آن
بواسطه مجاورت با خط استوا گرم است ولی بالنسبه آب و هوای اراضی
شمالی و جنوبی آن معتدل تر و سکنه آن اغلب حبشی و وحشی میباشند
ممالک افریقا بین دول اروپا تقسیم شده باستثنای معدودی که -
استقلالی از خود دارند

۱۱۷ - **ابواب افریقا** - ابواب عمده افریقا عبارتست از
باب المندب که واقع است بین افریقا و عربستان و تنگه جبل الطارق
بین افریقا و اسپانی و تنگه موزامبیک بین افریقا و جزیره ماداگاسکار و
ترعه السویس که بحر احمر را بدریای مدیترانه وصل مینماید

۱۱۸ - **خلیجان** - در سمت مغرب خلیج گینه در شمال خلیج
گابس و خلیج سیدر و در مشرق خلیج عدن

۱۱۹ - **دماغه ها** - دماغه های عمده افریقا عبارتست از رأس
الاخضر در مغرب و رأس عشم الخیر در جنوب و رأس گاردافوئی در مشرق

۱۲۰ - **جبال** - جبال معروف افریقا عبارتست از جبال اطلس
که در سمت شمال غربی افریقا ممتد گردیده و در جنوب جبال کاپ و دراکن
بزرگ و جبال کنیا و کلیمانجارو و در مشرق جبال مرتفعه حبشه در مغرب

کوه نوتاران

۱۲۱ - صحاری - قسمت عمده اراضی افریقا صحاری لم یزرع و غیر مسکون است و بارندگی در آنجا کم میشود بزرگترین صحاری افریقا در شمال موسوم است به «صحرای کبیر» و در افریقای جنوب (کالاهاری) نام دارد

در صحاری مذکور بعضی اراضی حاصلخیز و مسکونه نیز یافت میشود که آنها را واحه گویند

۱۲۲ - بحیرات - در جنوب صحرای کبیر و در اراضی سودان دریاچه چاد و بین حبشه و ناحیه کنگو و زامبز چند دریاچه واقع شده که عبارتست از دریاچه رودلف دریاچه ویکتوریا دریاچه البرت دریاچه تانگانیکا دریاچه نیاسا و دریاچه بانگوئلو

۱۲۳ - رودخانها - رودخانهای عمده افریقا عبارتست از رود سنگال و کامبی و نیژر که داخل اقیانوس اطلس میشوند رود کنگو که پس از مشروب نمودن افریقای مرکزی داخل اقیانوس اطلس میشود رود اورانژ که غالباً بی آبست رود زامبز که باقیانوس هند میریزد رود نیل که یکی از رودهای معظم کره زمین محسوب میشود اراضی مصر را مشروب نموده داخل دریای مدیترانه میشود

افریقای سیاسی

۱۲۴ - جمعیت - افریقا قریب ۱۴۰ میلیون جمعیت دارد و مرکب از ملل مختلفه مسلمان و عیسوی و بت پرست و بور میباشند و کلیه خاک آن باستثنای حبشه و جمهوری لیبریا در تحت تصرف دول اروپاست

۱۲۵ - حبشه - حبشه (۵ میلیون جمعیت) واقع است در جنوب خاک مصر و پای تخت آن (آدیس آبابا [illegible] میلیون جمعیت) دارد و گندار و هرار از شهرهای معروف آن است

۱۲۶ - جمهوری لیبریا - جمهوری لیبریا (یک میلیون و ۵۰۰ هزار جمعیت) در مغرب افریقا واقع شده و پای تخت آن منرویا (۵ هزار جمعیت) میباشد

۱۲۷ - مراکش - مراکش (۹ میلیون جمعیت) در شمال غربی افریقا واقع شده و پای تخت آن را فاس (یک میلیون و صد هزار) گویند و بندر طنجه و موگادر از بلاد معروف آن است

متصرفات عثمانی

۱۲۸ - مصر - مملکت مصر (۱۰ میلیون جمعیت) در تحت حکومت خدیو مصر و اداره دولت انگلیس است و پای تخت آن قاهره

افريقا

بحر الروم
طرابلس
قاهره
صحراى كبير
تنبكتو
سنگال
خرطوم
كونغو
زنگبار
اطلس دڭزى
هند اوقيانوسى
مصر
سينا
بحر احمر
كاب

(۵۶۵ هزار جمعیت) واقع در ساحل یمین رود نیل میباشد

از بلاد معروف آن یکی اسکندریه (۳۱۵ هزار جمعیت) که بندر عمده

تجارتی آنست دیگر پرت سعید که شهری است جدید البناء و سوئز

که در جنوب کانال سوئز واقع شده

قسمت جنوبی خاک مصر موسوم است بنوبه و حکومت نشین آن خرطوم

دارنا و فشوده از توابع آن میباشد

۱۲۹ - طرابلس غرب - طرابلس غرب (یک میلیون جمعیت)

واقع است در شمال غربی مصر و پای تخت آن طرابلس نام دارد

(۳۰ هزار جمعیت)

متصرفات فرانسه

۱۳۰ - الجزایر ---- الجزایر (پنج میلیون و دویست

هزار جمعیت) در تحت تصرف دولت فرانسه است و پای تخت آن

الجزیره (۱۴۵ هزار جمعیت) دارد اوران و کنستانتین از

بلاد معروف آن است

۱۳۱ - طونس - طونس (یک میلیون و هشتصد هزار

جمعیت) در شرق الجزایر میباشد پای تخت آن نیز طونس (۲۰۰ هزار

جمعیت) و در نزدیکی خرابهای شهر کارتاژ قدیم واقع شده

قسمت عمده از صحرای کبیر نیز در تحت تصرف دولت فرانسه است و

شهرهای معروف آن تمبوکتو میباشد

سنگال که کرسی آن سن لوی است گینه که شهرهای معروف آن

لیبرویل و براز ویل است و ساحل عاج نیز در تحت تصرف فرانسه

میباشد

همچنین جزیره ماداگاسکار که کرسی آن تاناناریو است و جزایر کمرو

سنت ماری و رئونیون مال فرانسویها میباشد

متصرفات انگلیس

۱۳۲ - جمهوری ترانسوال - ترانسوال (۷۰۰ هزار

جمعیت) در افریقای جنوبی واقع شده و پای تخت آن پرتوریا نام

دارد شهر عمده آن ژوهانس بورگ است که معادن طلا و الماس

معتبر دارد

۱۳۳ - آرانژ - آرانژ (۲۰۰ هزار جمعیت) در جنوب

خاک ترانسوال واقع شده و پای تخت آن بلوم فونتن است

تنبیه - ترانسوال سابق براین مستقل و آزاد بوده لکن در

سال ۱۹۰۰ ضمیمه متصرفات دولت انگلیس گردید همچنین آرانژ که در سال

۱۹۰۱ پس از شکست بوئرها جزو متصرفات آن دولت گردید

۱۳۴- زنگبار — ملک زنگبار بر دو جزء قسمت میشود جزء شمالی آن که متعلق است بانگلیس کرسی آن بندر مومباز میباشد

سایر متصرفات انگلیس در افریقا از اینقرار است کامبی که شهر عمده آن باتورست سیرالئون کت در جزایر آسانسیون و سنت ان که ناپلیون کبیر را در آنجا حبس نمودند در جنوب نیجر نشین عشم المخیر که پای تخت آن را اکاپ کویند و کوچ نشین ناتال در شرق جزیره موریس وغیره

متصرفات المان

متصرفات دولت آلمان در افریقا عبارتست از

اولاً اراضی کامرون مابین خلیج کینه و دریاچه چاد

ثانیاً دامرلند در جنوب غربی افریقا

ثالثاً اراضی واقعه در افریقای شرقی بین دریاچه ویکتوریا و تانکانیکا و ساحل زنگبار

۱۳۵- **متصرفات بلژیک** — سلطان دولت بلژیک در کنار رود کنگو ملکی معتبری تشکیل داده که عبارتست از کنگو آزاد و پای تخت آن لئوپلدویل نام دارد و این ناحیه محتمل است که پس از مرگ سلطان بلژیک جزء مستعمرات آن دولت گردد

۱۳۶- **متصرفات پرتقال** — پرتقالیها در افریقا ملکهای معتبر دارند از قبیل جزایر رأس الاخضر در مغرب و جزایر پرنس و سن توماس در جنوب خلیج کینه و انگولا و ماکولا در سواحل غربی افریقای جنوبی و ملک موزامبیک در ساحل شرقی افریقا

۱۳۷ — **متصرفات اسپانی** — متصرفات دولت اسپانی در افریقا عبارتست از سوتا واقع در مقابل باب جبل الطارق در جنوب غربی مراکش ریودواورو و بعضی جزایر کوچک در خلیج کینه

۱۳۸ — **متصرفات ایطالیا** — متصرفات ایطالیا در افریقا منحصر است به اصاب و ماساوا که از بنادر بحر احمر میباشند

تنبیه — معلم مکلف است که در موقع تدریس اسامی ممالک و بلاد را طوری بیان نماید که متعلم بغلط اسامی را نیاموزد

امریکا

امریکای طبیعی

۱۳۹ - **شرح** — خاک امریکا را بواسطه آنکه جدیداً یعنی
در سال ۱۴۹۲ مسیحی کریستوف کلمب کشف نموده عالم جدید نیز گویند

۱۴۰ - **وسعت و جمعیت** امریکا تقریباً ۲۴ برابر ایران است
و ۱۳۵ میلیون جمعیت آن میباشد

۱۴۱ - **بحار و خلیجان** — در شمال اقیانوس منجمد شمالی که از آن بحر
بافن و خلیج هودسن تشکیل یافته در شرق اقیانوس اطلس که از آن خلیج
سن لوران و خلیج مکزیک و بحر انتیل تشکیل میابد در مغرب اقیانوس
کبیر که از آن خلیج کالیفورنی تشکیل میابد

۱۴۲ - **جزیره و مجمع الجزائر** — جزائر عمده امریکا عبارتست از جزیره
ایسلاند و گروانلند در اقیانوس اطلس که متعلقند به دانمارک
جزیره ترنو (ارض جدید) (متعلق بانگلیس) جزائر سن پیر و میکلن
(متعلق بفرانسه) جزائر برمود (متعلق بانگلیس)
در امریکای مرکزی جزائر انتیل کبیر که عبارتست از جزیره کوبا (که در
قدیم مهاجر نشین اسپانیول ها بوده لکن امروز در تحت نفوذ دولت
اتازونی میباشد) و پای تخت آن هاوان در جزیره مذکوره است
جزیره هائی تی یا سن دومنیک که به دو جمهوری مستقل تقسیم گردیده
جزیره ژامائیک (متعلق بانگلیس) جزیره پرتوریکو (متعلق به دولت
اتازونی) جزائر انتیل صغیر که عمده آنها عبارتست از جزیره گوادلوپ
و جزیره مارتینیک (متعلق بفرانسه) جزیره ارض النار در جنوب
امریکای جنوبی

۱۴۳ - **ابواب** — ابواب عمده امریکا عبارتست از بحر شمالی
غربی که بواسطه انجماد دریا غیر قابل عبورات و تنگه داوی
و هودسن و در جنوب ماژلان

۱۴۴ - **دماغه ها** — رئوس عمده امریکا عبارتست از راس
سن رُک در شرق امریکای جنوبی و راس هرن در جنوب جزیره
ارض النار

۱۴۵ - **شبه جزائر** — شبه جزائر عمده امریکا عبارتست از شبه جزیره
لابرادر (در کانادا) شبه جزیره اکادی یا نوول اکس (در کانادا)
و شبه جزیره فلورید (در اتازونی) و شبه جزیره یوکاتان و شبه
جزیره کالیفورنی (در مکزیک)

۱۴۶ - **برازخ** — امریکای شمالی بواسطه برزخ پاناما (۶۱ کیلومتر
عرض) به امریکای جنوبی متصل میشود

۱۴۷ - **جبال** — در امریکای شمالی رشته کوهی از جبال غربی
بجنوب ممتد گردیده که موسوم بجبال راشو در سمت شرق جبال الغانی

در امریکای جنوبی نیز رشته کوهی ممتد گردیده که موسوم است به کردلیر
آندها و دارای کوههای آتشفشان متعدد میباشند

۱۴۸ - **بحیرات** - بحیرات عمده امریکای شمالی عبارتست از
بحیرات سوپریور و میشیگان و هورن و اریه و انتاریو که بواسطه رود سن
لوران بیکدیگر متصل میشوند بین دریاچه اریه و دریاچه انتاریو
آبشار معروف نیاگارا واقع شده

۱۴۹ - **رودخانها** - مهمترین رودخانهای امریکای شمالی
عبارتست از رود سن لوران و رود میسیسیپی که یکی از مهمترین رود
های عالم محسوب میشود و رود میسوری نیز بآن ملحق گردیده داخل خلیج
مکزیک میگردد

در امریکای جنوبی رود ازنگ و آمازن (۶۴۰۰ کیلومتر) که معظم
ترین رودهای عالم است و رود ریو دلا پلاتا که از اور کوه پارانا
و پاراگوه تشکیل میابد

امریکای سیاسی

امریکای شمالی

۱۵۰ - **کانادا** - دولت کانادا که متعلق بانگلیس میباشد
(۵ میلیون ۵۳۰۰۰ جمعیت) پای تخت آن اتاوا است و شهرهای
عمده آن منت آل (۲۶۸۰۰۰ جمعیت) و تورنتو (۲۰۸۰۰۰
جمعیت) و کبک (۶۹۰۰۰ جمعیت) میباشند

۱۵۱ - **اتازونی** - دولت اتازونی (۸۰ میلیون جمعیت)
که پای تخت آن واشنگتن است (۲۹۳۰۰۰ جمعیت) واقع در ساحل
اقیانوس اطلس شهرهای معروف آن از قرار ذیل است
نیویورک (۳ میلیون ۱۰۰۰۰ جمعیت) که بندریست در ساحل
اقیانوس اطلس که اول بندر تجارتی و معمورترین بلاد امریکا میباشد
شکاگو (۲ میلیون جمعیت) در کنار رود میشیگان واقع شده فیلادلفی
(یک میلیون ۴۰۰۰۰ جمعیت)
سن لوئی (۶۵۰۰۰۰ جمعیت) در کنار رودخانه میسی سیپی
بوستن (۶۰۲۰۰۰ جمعیت) بالتی مور (۵۵۴۰۰۰ جمعیت)
که بندریست در ساحل اقیانوس اطلس سان فرانسیسکو (۳۵۶۰۰۰ جمعیت)
در ساحل اقیانوس کبیر ارلئان جدید (۳۱۴۰۰۰ جمعیت) که بندریست
در نزدیکی خلیج مکزیک شارلستون که بندریست در ساحل اقیانوس
اطلس سکنه دولت اتازونی از مهاجرین انگلیسی هستند که در سال ۱۷۷۶
بکمک و همراهی دولت فرانسه استقلال خود را اعلان نموده دولتی
تشکیل دادند که امروز مرکبست از ۴۵ مملکت و از حیث جمعیت و تجارت

بحر مکزیکسو
انطیلهای کبیر
نیویورق
واشنگتن
شنتیاغو
ارض جدید

بادول معظمه اروپا رقابت میکنند

۱۵۲ — **مکزیک** — جمهوری مکزیک (۱۳ میلیون ...۰۰۰ جمعیت) مهاجرنشین قدیم اسپانیول بوده است پای تخت آن مکزیکو (۱ ۵۰۰ ۳۴ هزار جمعیت) میباشد و شهرهای عمده آن وراکروز که بندریست در ساحل خلیج مکزیک و دیگری پوبلا که در نزدیکی آن واقع شده

۱۵۳ — **امریکای مرکزی** — امریکای مرکزی عبارت است از شش جمهوری کوچک گواتمالا و هوندورس و سالوادر و نیکاراگا و کستاریکا و پاناما میباشد

امریکای جنوبی

۱۵۴ — **جمهوریهای اسپانیول** — مهاجرین قدیمی اسپانیول در ابتدای قرن نوزدهم بامریکای جنوبی مهاجرت نموده و جمهوریهای ذیل را تشکیل داده اند

جمهوری ونزوئلا (۲ میلیون ...۰۰۰ ۵۶۱ جمعیت) که پای تخت آن کاراکاس است

کلمبیه (۴ میلیون ...۰۰۰ ۶۴ جمعیت) که پای تخت آن بوگوتا و شهرهای عمده آن کلون و پاناما میباشد

جمهوری اکواتور (یک میلیون ...۰۰۰ ۲۷۲ جمعیت) که پای تخت آن کیتو است

جمهوری پرو ۴ میلیون ...۰۰۰ ۵۶ جمعیت که پای تخت آن لیما (۱۳۲۰۰۰ جمعیت) و شهر معروف آن کالائو میباشد

جمهوری بولیویه (یک میلیون ...۰۰۰ ۳۴۰ جمعیت) که شهر معروف آن لاپاز است

جمهوری اوروگوئه (یک میلیون ...۰۰۰ ۲۸ جمعیت) که پای تخت آن مونته ویدئو (۲۵۵۰۰۰ جمعیت) میباشد

پاراگوئه (۶۳۵۰۰۰ جمعیت) که پای تخت آن آسمپسیون است

جمهوری آرژانتین (۵ میلیون ...۰۰۰ ۷ جمعیت) که پای تخت آن بوئنس آیرس (یک میلیون ...۰۰۰ ۴۶ جمعیت) میباشد

جمهوری شیلی (۳ میلیون ...۰۰۰ ۳۰۶ جمعیت) که پای تختش سانتیاگو (۳۳۵۰۰۰ جمعیت) و شهر عمده آن والپارزو میباشد در ساحل اقیانوس کبیر

۱۵۵ — **برزیل** — برزیل که مهاجرنشین قدیم پرتقال است (۱۶ میلیون جمعیت) جمهوری بزرگی تشکیل داده که پای تخت آن ریودژانیرو (...۰۰۰ ۷ جمعیت) میباشد و شهرهای عمده آن باهیا و پرنامبورک است

۱۵۶ — **گویان** — گویان که بین برزیل و ونزوئلا واقع شده

اقیانوسیه

۱۵۷ - وسعت و جمعیت - اقیانوسیه تقریباً بقدر ربع آسیا و هفت برابر خاک ایرانست و جمعیت آنرا تخمیناً چهل ملیون نوشته اند

۱۵۸ - شرح - اقیانوسیه مرکبست از بر کوچک استرالیا و جزایر بسیاری که در اقیانوس کبیر پراکنده شده آب و هوای آن گرم و بارانی است لکن بواسطه مجاورت با دریا سالم میباشد و کلیه خاک اقیانوسیه بر سه قسمت عمده ملانزی و مالزی و پلنزی منقسم گردیده دول اروپا در آنجا متصرفاتی دارند که هر یک را جداگانه شرح خواهیم داد

۱۵۹ - جبال - جبال عمده اقیانوسیه عبارتست از سلسله الپ استرالی که در سواحل شرقی استرالیا ممتد گردیده و جبال موسوم به بلو و لیورپول

۱۶۰ - بحیرات و رودخانه ها - رودهای قابل ملاحظه اقیانوسیه عبارتست از رود دارلنگ که از جبال الپ جاریست و رود ماکدنل در مرکز استرالیا و رود کوپر

در استرالیا بعضی بحیرات کوچک کم عمق هست که معروف ترین آنها دریاچه آمده و دریاچه کرد و دریاچه ایر که رود کوپر داخل آن میشود

متصرفات انگلیس

۱۶۱ - استرالیا یکی از متصرفات دولت انگلیس در اقیانوسیه بر استرالیاست (۴ ملیون و سیصد و بیست و پنج هزار جمعیت) که خود آن نیز بر پنج قسمت منقسم میگردد

استرالیای غربی استرالیای جنوبی ویکتوریا کوئنسلند و گال جدید جنوبی

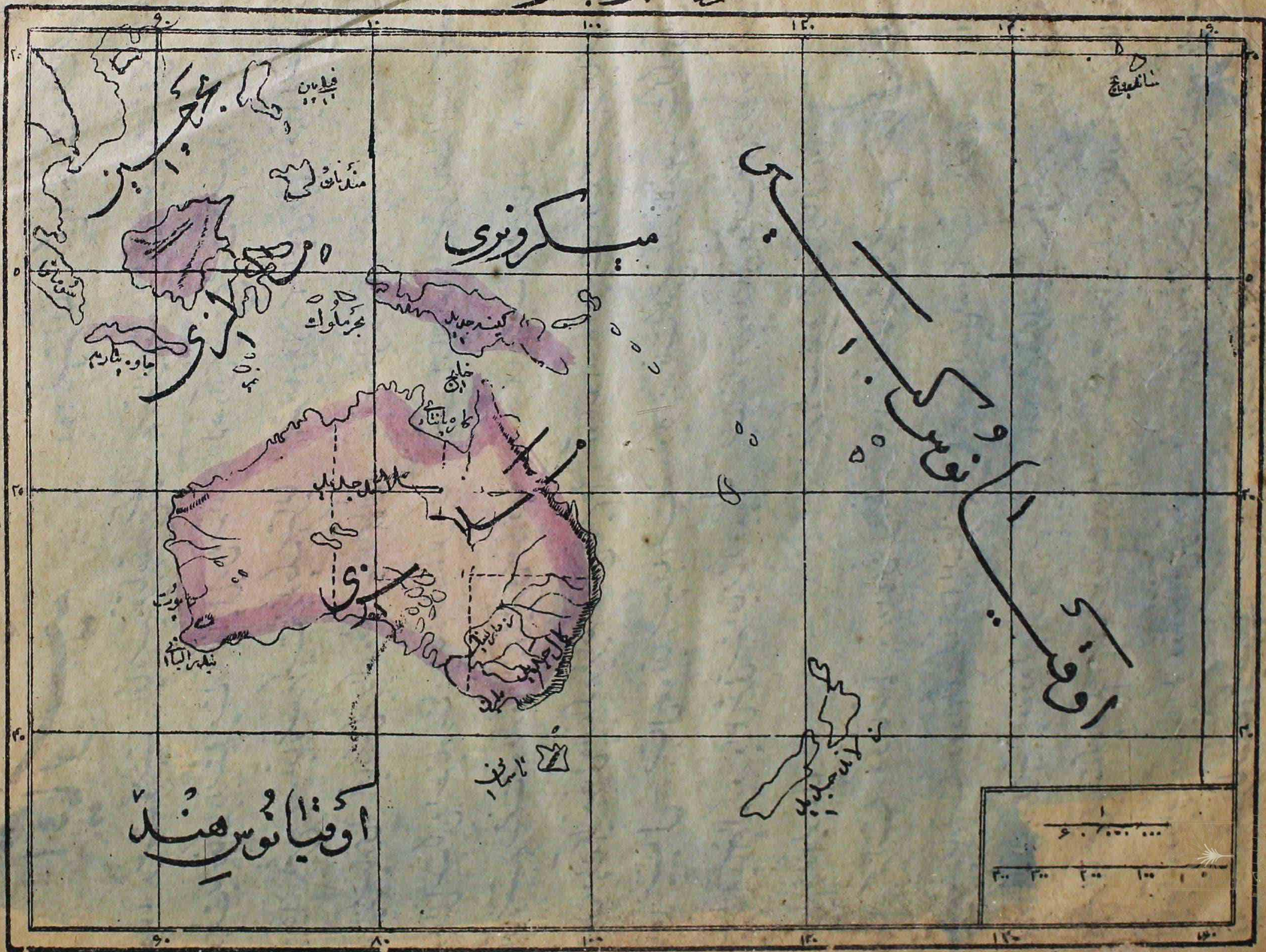
شهرها و بلاد معروف استرالیا عبارتست از سیدنه (۵۱۸۰۰۰ جمعیت) و ملبورن (۵۰۸۰۰۰ جمعیت) آدلائید (۵۱۸۰۰ جمعیت) که بندر معتبر استرالیا محسوب میشود

دیگر از متصرفات انگلیس جزائر زلاند جدید است که کرسی آن ویلینگتن میباشد و جزیره تاسمانی و قسمت شمالی جزیره برنئو و قسمت جنوبی جزیره گینه جدید و جزائر سالومون

۱۶۲ - متصرفات فرانسه - متصرفات فرانسه عبارتست از جزیره کالدونی جدید و جزائر سالومون

۱۶۳ - متصرفات هلند - متصرفات هلند در استرالیا عبارتست از جزائر سوماترا که کرسی آن بطاویه در جزیره جاوه است و قسمت جنوبی جزیره برنئو و قسمت غربی جزیره گینه جدید و نصف جزیره تیمور و جمعیت از ملوک و جزیره سلب

عالم بحری

۱۶۴ - **متصرفات آتازونی** - دولت آتازونی در شهر الیا جزایر فیلیپن که عمده آن جزیره لوسن است و جزایر ساندویچ که کرسی آن هنولولو است دارا میباشد

۱۶۵ - **متصرفات آلمان** - متصرفات آلمان عبارتست از قسمت شمالی جزیره گینه جدید و جزایر بیزمارک و کارولین و ماریان وغیره

۱۶۶ - **متصرفات پرتقال** - متصرفات پرتقال در استرالیا عبارتست از نصف جزیره تیمور

خاتمه

چنانکه بر همه کس مکشوف و معلوم است که راه نجات هر ملت و قومی جز بتحصیل نور علم غیر ممکن است پس بر هر فردی از افراد مملکت واجب و لازمست که بهمان اکن وسایل رستگاری و رسیدن باین مقصود مقدس فراهم نماید تا مگر هرچه زودتر بتوانیم خودرا در سلک دول متمدنه عالم بشمار آوریم لهذا نظر باین مقصود این بنده بمقدار برای خدمت بابنا وطن و نونهالان بوستان علم و دانش بعهده خود فرض نموده بودم که یک دوره جغرافیای کلاسیک (چنانکه چند دوره مختصر تاریخ ایران و تاریخ عالم نیز تالیف و ترجمه نموده) تالیف و ترجمه نمایم و چون دوره مقدماتی این جغرافیا چندی قبل طبع و منتشر گردید دوره دوم آنرا که عبارت از همین مختصر باشد بتوفیق یزدان پاک بانجام رسانیده امید است که در تالیف دوره ثالث آن نیز موفق آیم الحقیر حسین بن محمد کریم عضو وزارت امور خارجه

(در کارخانه عالیجاه آقا میرزا علی اصغر بدستیاری آقا میرزا حسن طبع گردید)

(کتبه العبد مجدالدین سنه ۱۳۳۴)

